

Istraživanja novovjekovnih nekropola u središnjoj Hrvatskoj

Viduka, Anamaria

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:274909>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-23**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

Sveučilište u Zadru

Odjel za arheologiju

Preddiplomski sveučilišni studij arheologije (jednopedmetni)

Zadar, 2020.

Sveučilište u Zadru

Odjel za arheologiju

Preddiplomski sveučilišni studij arheologije (jednopedmetni)

Istraživanja novovjekovnih nekropola u središnjoj Hrvatskoj

Završni rad

Student/ica:

Anamaria Viduka

Mentor/ica:

Doc. dr. sc. Jure Šućur

Zadar, 2020.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Anamaria Viduka**, ovime izjavljujem da je moj završni rad pod naslovom **Istraživanja novovjekovnih nekropola u središnjoj Hrvatskoj** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 21. rujan 2020.

SADRŽAJ

1. UVOD	2
2. ISTRAŽIVANJE NOVOVJEKOVNOG RAZDOBLJA U HRVATSKOJ	4
2.1. Općenito o novom vijeku.....	4
2.2. Arheološka istraživanja novog vijeka u Hrvatskoj	4
3. NOVOVJEKOVNE NEKROPOLE NA PROSTORU SREDIŠNJE HRVATSKE	6
3.1. Prozorje – Sv. Martin.....	7
3.2. Torčec – Cirkvišće	11
3.3. Čazma – Sv. Marija Magdalena.....	14
3.4. Žumberak – Crkva sv. Nikole.....	17
3.5. Virje – Sv. Martin	21
3.6. Lobar – Majka Božja Gorska.....	24
3.7. Kamensko – Pavlinski samostan.....	27
3.8. Križevci – Glogovnica	30
3.9. Zagreb – Park Grič.....	32
3.10. Remete – Crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije	36
3.11. Novo Mjesto – Sv. Petar	39
3.12. Svetice – Crkva Rođenja Blažene Djevice Marije.....	42
3.13. Mateško Selo – Crkva sv. Jurja.....	46
3.14. Ivanec – Stari grad	49
3.15. Ostali lokaliteti.....	53
4. ZAKLJUČAK	55
5. LITERATURA	57
6. SAŽETAK	62
7. ABSTRACT	63

1. UVOD

Najveći broj istraženih nalazišta s novovjekovnim materijalom u središnjoj Hrvatskoj čine crkve i groblja koja se nalaze uz samu crkvu. Samostalna groblja koja pripadaju novom vijeku rijetko su istraživana.¹

Zanimanje za novovjekovnu arheologiju kao i broj istraživanih novovjekovnih lokaliteta iz godine u godinu sve je brojniji. Tijekom srednjovjekovnog i novovjekovnog razdoblja uobičajeno je pokapanje pokojnika na grobljima. Mogu se ustanoviti dva osnovna tipa groblja: groblja na pravilne redove bez crkve za ranosrednjovjekovno razdoblje i župno groblje uz crkvu i unutar crkve za razdoblje od 12. stoljeća. Pokojnici su u grobovima na redove ukopani jedan do drugog s vrlo rijetkim preslojavanjem grobova. Od razvijenog srednjeg vijeka (od oko 12. stoljeća) župno groblje je uz crkvu i u crkvi predstavljalo jedino dozvoljeno mjesto za pokapanje preminulih pripadnika zajednice. Također su za ukapanje pokojnika korištene kapele, samostani i hospitali koji se uređuju kao posebne grobljanske crkve. Na oba tipa groblja pokojnici su ukopani unutar zemljane rake. Što se tiče kasnosrednjovjekovnog i novovjekovnog razdoblja sahranjivanje se uglavnom obavljalo na način polaganja pokojnika unutar rake u lijes izrađen od drveta. Pokojnici su najčešće polagani na leđa u ispruženom položaju. Jedino položaj podlaktica u pojedinim grobovima varira. Orijehtacija grobova je uglavnom zapad-istok s pokojim odstupima u smjeru sjevera ili juga. Za položaj glave na zapadnoj strani groba se smatra da je odraz vjerovanja u posljednji sud te uskrsnuće tijela.²

U ovom radu obraditi će se pojedine novovjekovne nekropole na prostoru središnje Hrvatske odnosno na prostoru od Karlovačke županije pa sve do Bjelovarsko – bilogorske županije na istoku, te Međimurske županije na sjeveru. Ukratko će se opisati njihova povijest kao što je prvi spomen lokaliteta ili nastanak nekropole, kao i povijest arheoloških i/ili konzervatorsko-restauratorskih istraživanja. Većim dijelom osvrnut ću se na podatke koji su dobiveni arheološkim istraživanjima novovjekovnih grobova te na nalaze koji pripadaju novom vijeku i koji su pronađeni unutar ili izvan grobnog konteksta.

U svjetlu istraživanja nekropola, u ovom radu ću se dotaknuti i općenito istraživanja novog vijeka na prostoru Hrvatske. Pojasnit će se pojedini nedostaci, ali i pozitivni elementi

¹ A. AZINOVIĆ BEBEK, 2018, 313.

² S. KRZNAR, Ž. BEDIĆ, 2016, 203.

istraživanja. Na kraju će se navesti i ukratko opisati pojedini lokaliteti s novovjekovnim nekropolama koji zbog manjeg broja informacija vezanih za razdoblje novog vijeka nisu navedeni tijekom rada. Međutim, svakako zaslužuju spomen.

2. ISTRAŽIVANJE NOVOVJEKOVNOG RAZDOBLJA U HRVATSKOJ

2.1. Općenito o novom vijeku

Novovjekovno je razdoblje obilježeno brojnim promjenama i prilagodbama. Od velikih zemljopisnih otkrića, europske kolonizacije, renesanse, uporabe novih izuma, prosvjetiteljstva, gospodarskog procvata, pa do onih negativnih promjena kao što su vjerski sukobi, apsolutizam i slično.³

Za početak novog vijeka može se uzeti više događaja, a najčešće se spominju: otkriće Amerike 1492., pad Konstantinopola 1453. ili početak reformacije 1517. godine. Za početak novog vijeka na prostoru Hrvatske se najčešće uzima Bitka na Mohačkom polju 1526. godine ili 1527. godina kada Habsburgovci preuzimaju vlast nakon Sabora u Cetinu. Završetak novog vijeka predstavlja kraj Prvog svjetskog rata.⁴

Početak novog vijeka uglavnom je vidljiv u vidu organizacije gradova i naselja, raznolikosti u starim ili novim materijalnim nalazima, raznolikosti u sahranjivanju pokojnika, graditeljskim pothvatima (crkve, fortifikacije) i slično.⁵ Prema hrvatskim povjesničarima novovjekovno razdoblje u Hrvatskoj objedinjuje povijest od bitke na Mohačkom polju pa sve do kraja Prvog svjetskog rata te propasti Austro – Ugarske monarhije koja se zbila 1918. godine. Međutim, navedeno razdoblje proučava i ranije vrijeme odnosno kraj 15. stoljeća kada Hrvatska postaje skraćeni prolaz Osmanlijama za daljnje pljačkaške i osvajačke pohode.⁶

2.2. Arheološka istraživanja novog vijeka u Hrvatskoj

Razdoblje novog vijeka na području Hrvatske je produkt brojnih civilizacijskih, kulturnih i društvenih promjena koje su se odvijale na području srednje i jugoistočne Europe te Mediterana. Novovjekovna arheologija u Hrvatskoj je 2009. godine uvrštena kao jedna od grana na polju arheologije.⁷

³ A. AZINOVIĆ BEBEK, 2018, 300.

⁴ A. AZINOVIĆ BEBEK, 2018, 300-301.

⁵ A. AZINOVIĆ BEBEK, 2018, 301.

⁶ M. VALENTIĆ, L. ČORALIĆ, 2005, V.

⁷ A. AZINOVIĆ BEBEK, 2018, 301-307.

Od institucija koje se bave istraživanjem novog vijeka u Hrvatskoj mogu se navesti za kontinentalni dio: Institut za arheologiju i Odsjek za arheologiju Filozofskoga fakulteta u Zagrebu, Hrvatski restauratorski zavod i mnogi lokalni muzeji, a na dalmatinskom području Odjel za arheologiju Sveučilišta u Zadru, Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, Međunarodni centar za podvodnu arheologiju u Zadru, Hrvatski restauratorski zavod te lokalni muzeji. Nalazišta koja pripadaju razdoblju novog vijeka na prostoru Hrvatske su često istraživana u okviru prapovijesnih, antičkih ili srednjovjekovnih lokaliteta. Od 2004. do 2013. godine vršeno je 1017 radova na arheološkim nalazištima novog vijeka u vidu rekognosciranja, probnih, zaštitnih i sustavnih istraživanja te drugih radova.⁸

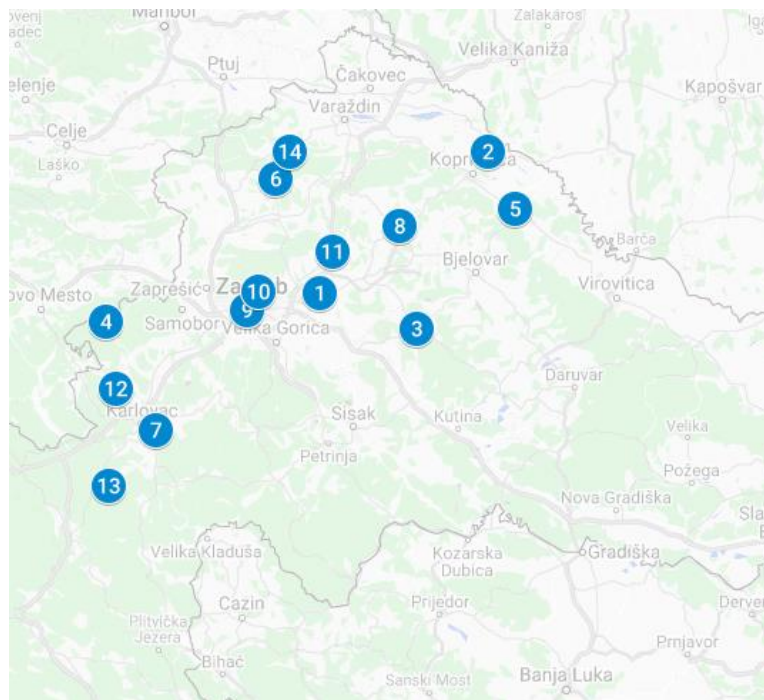
Uglavnom se istražuju crkve, samostani, groblja, utvrde te brodolomi. Zanimanje za istraživanja lokaliteta novog vijeka u Hrvatskoj i dalje raste, međutim postoji značajan nedostatak objava, ali i znanstvenog razvoja novovjekovne arheologije u Hrvatskoj. Također se pojedina nalazišta tumače kao novovjekovna bez pokretnih nalaza koji to mogu dokazati. Što se tiče pokretnih materijalnih ostataka znatno je bolji pristup u obradi materijalnih nalaza koji pripadaju razdoblju novog vijeka.⁹

⁸ A. AZINOVIĆ BEBEK, 2018, 307-312.

⁹ A. AZINOVIĆ BEBEK, 2018, 309-315.

3. NOVOVJEKOVNE NEKROPOLE NA PROSTORU SREDIŠNJE HRVATSKE

U nastavku rada kataloški ću predstaviti pojedine nekropole, kroz povijesni pregled, povijest istraživanja i horizonta ukapanja s naglaskom na horizont novog vijeka te ću se dotaknuti i novovjekovnih pokretnih nalaza pronađenih unutar grobova ili slojeva (Sl. 1.). Manje poznati i objavljeni lokaliteti nisu mogli biti obrađeni na isti način, te su predstavljeni u zasebnom poglavlju.

Slika 1. Obradeni lokaliteti označeni s: **1.** Prozorje – Sv. Martin; **2.** Torčec – Cirkvišće; **3.** Čazma – Sv. Marija Magdalena; **4.** Žumberak – Crkva Sv. Nikole Biskupa; **5.** Virje – Sv. Martin; **6.** Lobor – Majka Božja Gorska; **7.** Kamensko – Pavlinski samostan; **8.** Križevci – Glogovnica; **9.** Zagreb – Park Grič; **10.** Remete – Crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije; **11.** Novo Mjesto – Sv. Petar; **12.** Svetice – Crkva Rođenja Blažene Djevice Marije; **13.** Mateško Selo – Crkva Sv. Jurja; **14.** Ivanec – Stari grad (podloga: Google Maps)

3.1. Prozorje – Sv. Martin

Crkva sv. Martina se nalazi u selu Prozorje u blizini Dugog Sela. U povijesnim je izvorima zabilježen prvi spomen crkve sv. Martina u kojima se navodi kako je 1209. godine kralj Andrija II. templarima poklonio zemlju koja je na temelju imena crkve dobila ime Zemlja sv. Martina (*Terra sancti Martini*). Riječ je o jednobrodnoj crkvi s trostranim istočnim zidom svetišta. Vidljivo je da crkva ima više građevnih faza od kojih je najzastupljenija gotička. Crkva koncem 17. stoljeća dobiva zvonik ispred zapadnog pročelja, a najstariji ostaci crkve datiraju se krajem 15. stoljeća. Ruševine crkve danas su u vidno lošem stanju. Nakon templara posjed sv. Martina dolazi pod upravu ivanovaca te nakon njihova odlaska krajem 15. stoljeća, svjetovni feudanci postaju upraviteljima posjeda. Danas crkva sv. Martina nema pravilnu orijentaciju u smjeru istok-zapad već ima blagi otklon u smjeru jugozapad-sjeveroistok. No, grobovi novovjekovnog razdoblja na ovom lokalitetu su uglavnom položeni u navedenoj orijentaciji.¹⁰

3.1.1. Povijest istraživanja

Zaštitna arheološka istraživanja ovog lokaliteta od 2002. godine provodi Institut za arheologiju pod vodstvom Juraja Belaja. Istraživala se crkva sv. Martina i groblje u neposrednoj blizini crkve (Sl. 2.). Osim građevnih faza i pregradnji otkriveni su ostaci dviju sakristija te predvorja. Godine 2006. istraženo je 30 grobova od kojih većina pripada razdoblju novog vijeka. Osim grobova, 2006. godine pronađene su i kosturnice od kojih je jedna bila ispunjena dislociranim kostima.¹¹ Arheološkim istraživanjima 2017. godine otkriveno je i istraženo 19 grobova koji sadrže uglavnom novovjekovne nalaze. Osim grobova istraživala se i sonda koja se nalazila na području broda crkve, kao i krippe, grobnice, popločenja, baze stupova kora koji su otkriveni ispod humusnog sloja crkve.¹²

¹⁰ J. BELAJ, 2006, 257-259.

¹¹ J. BELAJ, 2007, 60-64.

¹² J. BELAJ, S. STINGL, 2018, 110.

Slika 2. Pogled na brod crkve sv. Martina u Prozorju (J. BELAJ, S. STINGL, 2018, 114.).

U arheološkoj kampanji u rujnu i listopadu 2018. godine istražena je čitava površina broda crkve sv. Martina. Tijekom te kampanje na lokalitetu su pronađena još 43 groba u brodu crkve, te je sveukupno na ovom lokalitetu istraženo 299 grobova koji uglavnom pripadaju novovjekovnom razdoblju.¹³

3.1.2. Grobovi novog vijeka

Na lokalitetu prevladavaju grobovi različitih orijentacija i dobi pokojnika. Kod starijih, srednjovjekovnih grobova se može lakše razjasniti kojem su sloju pripadali, dok je ukope novovjekovnih grobova teže razlučiti jer uglavnom nisu bili vidljivi. Pokapanje se vršilo u više faza, unutar i oko crkve sv. Martina. Na temelju pronađenih nalaza zasada se pretpostavlja da sahranjivanje pokojnika na ovom području traje od kasnosrednjovjekovnog do novovjekovnog razdoblja odnosno do 18. stoljeća.¹⁴

Za prostor istočno od svetišta postoji pretpostavka da se zbog velike strmine na tom području pokojnici nisu ukapali. Otkriveni arheološki nalazi iz razdoblja novog vijeka na ovom lokalitetu proizlaze iz grobova i poremećenih slojeva među kojima se nalaze i stariji nalazi. Nešto rjeđe se nalazi mogu pronaći i u zapunama grobova. Također, osim grobova često se nailazilo i na dislocirane kosti. Pojedini grobovi se u nekim slučajevima mogu datirati pomoću

¹³ J. BELAJ, S. STINGL, 2019, 174.

¹⁴ J. BELAJ, 2006, 257-265.

kanonskih vizitacija i župnih spomenica.¹⁵ U sredini broda se nalazila kripta rađena od opeke sa svodom lučnog oblika. Na istoku su se nalazile stepenice kojima se ulazilo u kriptu. Iako unutar krippte nije otkriven nijedan sačuvan kostur u cijelosti, otkrivene su brojne ljudske kosti, brojni posebni nalazi te ostaci ljesova ili drvenih greda.¹⁶

Istraživanjem pojedinih novovjekovnih grobova zaključeno je kako su pokojnici pokapani uglavnom u drvene sanduke od kojih se mogu pronaći samo ostaci čavala ili tragovi dasaka. U jednom se grobu može uočiti sekundarna upotreba srednjovjekovne kamene nadgrobne ploče koja je služila za pokrivanje groba. Također su pojedini grobovi određeni kao kosturnice.¹⁷

3.1.3. Pokretni nalazi iz novovjekovnih grobova

U novovjekovnim se grobovima na ovom lokalitetu često mogu pronaći devocionalije kao što su krunice, križevi te medaljice. Osim nabožnih predmeta pronađen je novac i pojasne kopče.¹⁸ Pronađeni su i ulomci keramike te stakla. Najbrojnije nalaze pronađene unutar grobova na ovom lokalitetu predstavljaju dugmad i nabožni predmeti. Od nalaza se kao najzanimljiviji mogu istaknuti: nalaz brončanog brevara te ukopni križ izrađen kombinacijom drveta i bronce (Sl. 3.). Zanimljivi su bili i nalazi zrna (koja su najvjerojatnije pripadala kronicama) izrađeni od poliranog ugljena odnosno gagata. Zrna izrađena od gagata mogli su si priuštiti isključivo bogatiji pripadnici ondašnjeg društva koji su se pokapali unutar crkve.¹⁹

¹⁵ J. BELAJ, 2006, 261-262.

¹⁶ J. BELAJ, S. STINGL, 2019, 174-175.

¹⁷ J. BELAJ, 2006, 265-269.

¹⁸ J. BELAJ, 2006, 273.

¹⁹ J. BELAJ, S. STINGL, 2018, 112-113.

Slika 3. Ukopni križ izrađen kombinacijom drveta i bronce (J. BELAJ, S. STINGL, 2018, 113.).

3.2. Torčec – Cirkvišće

Lokalitet Cirkvišće se nalazi u blizini mjesta Torčec u Koprivničko-križevačkoj županiji (Sl. 4.). Na temelju povijesnih izvora se saznaje da je na prostoru Cirkvišća bila smještena crkva sv. Stjepana Kralja. Spomen crkve se može pronaći u popisu župa Zagrebačke biskupije iz 1334. godine u kojoj se crkva navodi kao *ecclesia sancti Stephanis regis circa Drauam*. Iako se crkva od 1334. do 1649. godine više nije spominjala u pisanim izvorima, u 18. stoljeću se spominje u više navrata. Pretpostavlja se da crkva vjerojatno nije bila u funkciji do 17. stoljeća zbog ranijeg osmanlijskog pustošenja područja na kojem se crkva nalazila. Nakon osmanlijskog uništenja crkve kasnije se na temeljima ranije crkve podiže potpuno nova crkvena građevina. Vizitacijom iz 1738. godine se spominje vizitator koji navodi kako je posjećivao drvenu, dobro opremljenu kapelu u Torčecu oko koje se nalazilo ograđeno groblje.²⁰

Slika 4. Karta položaja lokaliteta Torčec – Cirkvišće (M. NOVAK, S. KRZNAR, 2010, 60.).

²⁰ T. SEKELJ IVANČAN, T. TKALČEC, 2003, 5-28.

3.2.1. Povijest istraživanja

Veće zanimanje za istraživanje lokaliteta Torčec – Cirkvišče se pojavljuje 1999. godine kada je na lokalitetu slučajno otkrivena posuda u kojoj se nalazila pseća lubanja pohranjena tijekom 13. stoljeća. Prvo probno istraživanje se provodi 2002. godine pod vodstvom Tajane Sekelj Ivančan iz Instituta za arheologiju te se tada potvrđuje i sakralni karakter nalazišta.²¹ Godine 2016. je obavljena osma kampanja arheološkog istraživanja lokaliteta Torčec – Cirkvišče pod vodstvom Siniše Krznara iz Instituta za arheologiju.²² Istraživanjima je otkriveno groblje oko same crkve koje se datira u 14. stoljeće. Smatra se kako je tijekom druge polovice 15. i tijekom 16. stoljeća pokapanje pokojnika zaustavljeno zbog osmanlijskih provala, a nastavljeno je početkom ili sredinom 17. stoljeća oko ponovno izgrađene crkve koja je sagrađena na temeljima prijašnje. U 18. stoljeću selo Torčec se obnavlja, međutim 30-ih godina 18. stoljeća ruševna crkva i okolno groblje bivaju napušteni, te se ponovno gradi potpuno nova crkva.²³

3.2.2. Grobovi novog vijeka

Otkriveni novovjekovni grobovi na ovom lokalitetu većinom sadrže karakteristike vezane uz pokapanje pokojnika toga razdoblja. Orijentacija grobova je u većoj mjeri bila zapad-istok s pokojim odstupom u smjeru sjevera. Pokojnici su bili položeni na leđa s ispruženim nogama te na temelju nalaza kovanih čavala u određenim grobovima smatra se da su pokojnici bili polagani u drvene ljesove.²⁴

²¹ M. NOVAK, S. KRZNAR, 2010, 59.

²² S. KRZNAR, 2017, 77.

²³ T. SEKELJ IVANČAN, T. TKALČEC, 2003, 5.

²⁴ S. KRZNAR, 2013, 67.

3.2.3. Pokretni nalazi iz novovjekovnih grobova

Pronađeni nalazi unutar grobova pretežno pripadaju dijelovima nošnje. Pronađene su željezne pojasne kopče te dvodijelne kopčice s kukom i ušicom. Osim dijelova nošnje otkrivene su i devocionalije odnosno latinski križevi s prikazom Isusa, staklene poliedarske perle za koje se smatra da su pripadale krunici te svetačke medaljice. U jednom je grobu otkrivena gotovo cijela keramička posuda koja pripada razdoblju novog vijeka. Pronađene su i dvije slične posude za koje se pretpostavlja da su služile za ukapanje fetusa te na temelju toga postoji mogućnost da je i ova posuda bila te namjene. Pronađena novovjekovna posuda je fine fature, tankih stijenki s ukrasima u obliku crvenih linija (Sl. 5.).²⁵

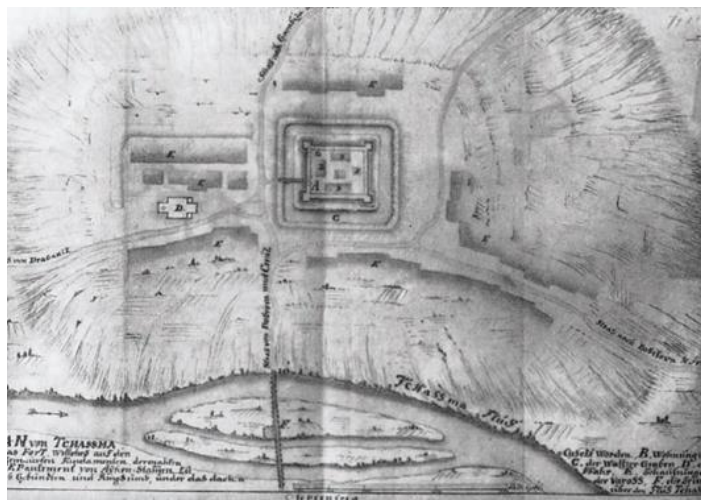

Slika 5. Novovjekovna keramička posuda pronađena na lokalitetu Torčec – Cirkvišče (S. KRZNAR, 2013, 67.).

²⁵ S. KRZNAR, 2013, 67-68.

3.3. Čazma – Sv. Marija Magdalena

Grad Čazma se nalazi između sjeverozapadnih padina Moslavačke gore i rijeke Česme. Čazma se prvi put spominje 1094. godine kao značajno trgovačko središte koje je mađarski kralj Ladislav kao posjed dao zagrebačkomu biskupu. Što se tiče novovjekovnog razdoblja spominje se kako su Turci 1532. godine vršili velika pustošenja čazmanskog područja koje je 1544. godine rezultiralo spaljivanjem grada Čazme. U narednim godinama Čazma je bila pod turskom vlašću. Tek nakon odlaska Turaka grad Čazma kao i crkva počinju se obnavljati (Sl. 6.).²⁶

Slika 6. Položaj Čazme s utvrdom i crkvom s karte iz 1639. godine (T. PLEŠE, A. AZINOVIĆ BEBEK, 2005, 290.).

3.3.1. Povijest istraživanja

Arheološka istraživanja lokaliteta sv. Marija Magdalena se počinju provoditi 1991. godine pod vodstvom Zavičajnog muzeja Čazme. U suradnji s Institutom za povijest umjetnosti i Institutom za građevinarstvo Hrvatske godine 2003. se istraživao južni brod crkve, a 2005. godine istraženo je područje sjevernoga broda i prostor zapadnog dijela glavnog broda. Uslijed iskopavanja otkriveni su mnogobrojni kosturni ukopi i temelji crkve.²⁷ Godine 2008. se istraživala sakristija sagrađena u 18. stoljeću. Istraživanja su provedena pod vodstvom

²⁶ T. PLEŠE, A. AZINOVIĆ BEBEK, 2005, 287-289.

²⁷ T. PLEŠE, A. AZINOVIĆ BEBEK, 2005, 291-294.

Vjekoslava Štrka iz Centra za kulturu “Slavko Kolar” te Siniše Krznara iz Instituta za arheologiju u Zagrebu.²⁸

3.3.2. Grobovi novog vijeka

Ukupno je otkriveno 136 grobova čija je orijentacija većinom u smjeru istok-zapad (Sl.7.). Pokojnici su bili polagani unutar drvenih ljesova, a nalazi su se mogli pronaći u gotovo svakom grobu. U južnom prostoru glavnog broda pronađene su dvije zidane grobnice od kojih je jedna sadržavala mnogobrojne dislocirane i slomljene kosti. Moguće da je pokojnik bio pokopan u drveni lijes, iako nisu pronađeni nalazi koji bi na to ukazivali. Također se u zapadnom dijelu glavnog broda nalazila i treća zidana grobnica.²⁹ Na temelju novovjekovnih nalaza koji su pronađeni u većini otkrivenih grobova može se pretpostaviti kako ukopi pokojnika na ovom prostoru traju od sredine 17. do sredine 18. stoljeća.³⁰

Slika 7. Položaj grobova unutar crkve sv. Marije Magdalene u Čazmi (A. AZINOVIĆ BEBEK, 2009, 272.).

²⁸ S. KRZNAR, V. ŠTRK, 2009, 76.

²⁹ T. PLEŠE, A. AZINOVIĆ BEBEK, 2005, 297-298.

³⁰ A. AZINOVIĆ BEBEK, 2009, 272.

3.3.3. Pokretni nalazi iz novovjekovnih grobova

Unutar grobova su otkriveni mnogobrojni nalazi kao što su medaljice, križevi, ogrlice, prstenje, ukrasne igle te perle koje najvjerojatnije pripadaju krunici (Sl. 8.). Pronađeni je i srebrni novac, ali i dijelovi nošnje kao što su dugmad, pojasevi, dekorativne trake za glavu, te nalazi obuće od koje se ističu kožne cipele. Zanimljiv nalaz predstavlja medaljica s prikazom sv. Petra. Na temelju nalaza medaljice zidana grobnica koja se nalazi na prostoru južnog broda datira se u 18. stoljeće. Unutar grobova odraslih osoba često se nailazilo na medaljice, dok je u dječjim grobovima čest nalaz predstavljalo prstenje masivne karike s poligonalnom krunom u kojoj je utisnuto višekutno staklo svijetloružičaste boje koje je vjerojatno položeno prema običaju jer je za dječje prste bilo preveliko. Također se isključivo u dječjim grobovima nalazilo i oglavlje s floralnom dekoracijom od raznih staklenih perli i bordurama načinjenim od tanke namotane žice izrađene od metala.³¹

Slika 8. Nalazi pojedinih medaljica, križeva i dijelova krunice pronađeni na lokalitetu Čazma – sv. Marija Magdalena (A. AZINOVIĆ BEBEK, 2008, 190.).

³¹ T. PLEŠE, A. AZINOVIĆ BEBEK, 2005, 291-301.

3.4. Žumberak – Crkva sv. Nikole

Selo Žumberak smješteno je u blizini mjesta Kostanjevac koje pripada općini Žumberak. Na području sela Žumberak se nalazi crkva sv. Nikole Biskupa koja se po prvi puta navodi u ispravi datiranoj 1349. godine objavljenoj u Avignonu (Sl. 9.). U navedenoj ispravi se navodi kako je papa Klement VI. zajedno s njegovim punomoćnicima propisao pobiranje metličke desetine protiv njemačkog reda na području Črnomelja. Nedaleko od župe se nalazio barokni zidani pil na kojem su se vršile kazne. Građevina sv. Nikole je srednjovjekovna crkva koja ima očuvane tragove gotike te sadrži i barokni inventar. Povrh crkve nalazimo ostatke Novog grada Žumberačkog koji je poslije osmanlijskog uništavanja Starog grada Žumberka podignut u 16. stoljeću te je od tada služio kao najvažnija obrana od osmanlijskih prodora pa sve do 1793. godine kada je uništen u požaru. Smatra se kako je Novi grad Žumberak u ranije vrijeme tvorio cjelinu zajedno s crkvom sv. Nikole Biskupa.³²

Slika 9. Crkva sv. Nikole Biskupa u Žumberku (A. AZINOVIĆ BEBEK, A. JANEŠ, 2016, 125.).

³² A. AZINOVIĆ BEBEK, A. JANEŠ, 2016, 123.

3.4.1. Povijest istraživanja

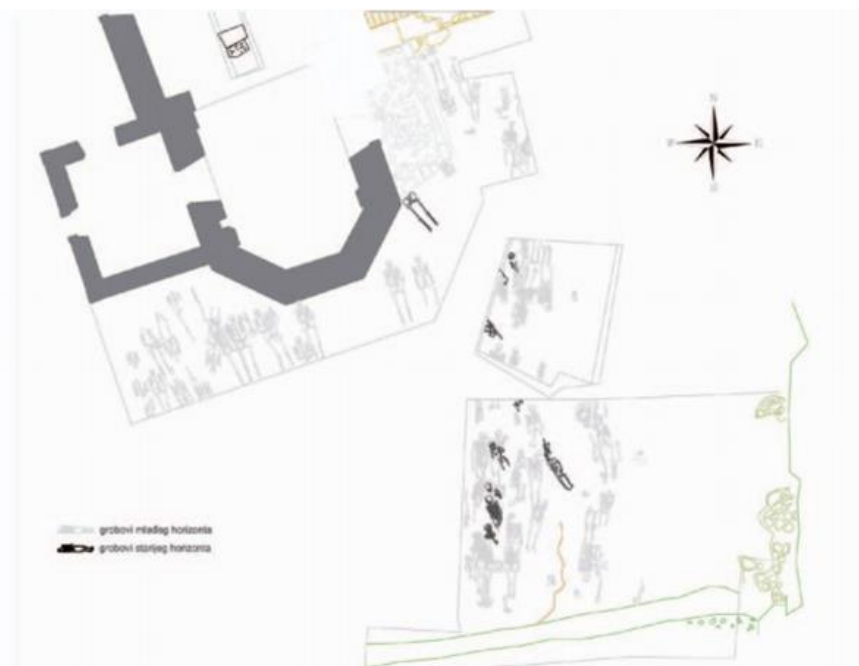
Od 2004. godine Hrvatski restauratorski zavod obavlja konzervatorsko-restauratorske popravke na prostoru crkve sv. Nikole Biskupa pod vodstvom Vladanke Milošević, a od 2006. godine se provode arheološka istraživanja pod vodstvom Ane Azinović Bebek. Usporedno s popravcima crkve obavljaju se i istraživanja u unutrašnjosti crkve tijekom 2009. i 2010. godine. Istraživala se i kriptna koja se nalazila u dijelu svetišta, kao i kosturnica smještena u sjeveroistočnom dijelu crkve. Arheološko istraživanje groblja se provodilo 2006., 2009. i od 2010. do 2016. godine te je do tada istraženo 254 groba koji se nalaze s južne te istočne strane crkvene građevine. Osim grobova su istraženi i određeni grobljanski zidovi za koje je ustanovljeno da su zidani od kamenja nepravilnog oblika postavljenih na zdravici s upotrebom minimalne količine veziva.³³

3.4.2. Grobovi novog vijeka

Analizom 254 otkrivena grobova ustanovljeno je kako se pokojnike polagalo unutar rake te unutar drvenih ljesova od kojih su pronađeni nalazi kovanih čavala. Orijentacija grobova je bila dosta nepravilna (Sl. 10.). Moguće je bilo odrediti rake grobovima koji su bili ukopani u zdravicu, no u gornjim slojevima to nije bilo moguće definirati. U istraženim grobovima koji pripadaju mlađem horizontu uočeno je kako su ruke uglavnom bile položene ravno uz tijelo, dok je najmanje zastupljen bio položaj s rukama prekrivenih na prsima. Izgleda kako su najstariji grobovi na ovom lokalitetu oni grobovi u kojima pokojnici drže ruke prekrivene na prsima u molitvi. Za pokapanje uokolo crkve pretpostavlja se da prestaje krajem 18. stoljeća kada se groblje premješta na drugu lokaciju. Otkrivena su i četiri dvojna groba u kojima su bili ukopi majke i djeteta ili samo djece. Smatra se kako je donja granica ukopavanja 14. stoljeće. Naznaku tome mogu dati pojedini pisani izvori kao što su popis župa i isprave papa iz 14. stoljeća, kao i pojedini nalazi iz tog razdoblja.³⁴

³³ A. AZINOVIĆ BEBEK, 2017.a, 8; A. AZINOVIĆ BEBEK, 2017.b, 32-38.

³⁴ A. AZINOVIĆ BEBEK, 2017.b, 38-44.

Slika 10. Položaj grobova starijeg i mlađeg horizonta na prostoru crkve sv. Nikole Biskupa (A. AZINOVIĆ BEBEK, A. JANEŠ, 2016, 129.).

3.4.3. Pokretni nalazi iz novovjekovnih grobova

Nalazi koji su pronađeni u grobovima novog vijeka oko crkve većim dijelom pripadaju odjeći te obući. Pronađeni su i nalazi nakita, devocionalija, ali i noževa koji su dosta rijedak nalaz u novovjekovnim grobovima. Što se tiče nakita kao novina u grobovima novog vijeka javljaju se broševi. Od ostalog nakita pronađeni su prstenje, ukrasne igle i ogrlice, ali u znatno manjoj mjeri. Nalazi koji pripadaju odjeći i obući predstavljaju okove vezica, pojaseva, potkova cipela, nalazi dugmadi te drugo. Od devocionalija pronađene su brevari, medaljice, križevi te krunice.³⁵

Prvotno se istraživanjem kripite koja se nalazila u prostoru svetišta smatralo da je u otkrivenom grobu bio ukop starijeg muškarca i djevojčice u ljesovima. Međutim, novijim istraživanjima zaključeno je kako se radi o ukopu starije žene i djevojčice. Nalazi medaljice, krunice, križa i ostaci odjeće omogućili su njihovu dataciju u 17. stoljeće (Sl. 12.).³⁶ U jednom je grobu položen pokojnik u čijoj se desnoj ruci nalazio nož koji se nakon analize smješta u drugu polovicu 16. stoljeća. Na dijelu prsa se nalazila i medaljica koja sadrži prikaze *arma Christi* i

³⁵ A. AZINOVIĆ BEBEK, A. JANEŠ, 2016, 132.

³⁶ A. AZINOVIĆ BEBEK, 2017.b, 34.

Marijinog krunjenja (Sl. 11.). Na području zglobova su pronađene tzv. “baba i deda” kopčice. Od zanimljivih nalaza pronađen je lokot koji se datira od 16. do 18. stoljeća. Inače se lokot često veže s tradicijom te običajima mještana u to vrijeme vezanih uz strah od vampira. Unutar grobova u sanducima, rakama te unutar kosturnice pronađeni su i nalazi željeznih igala koji su služili za pričvršćivanje platna u koja su se umatali pokojnici.³⁷

Slika 11. Medaljica s prikazom *arma Christi* (A. AZINOVIĆ BEBEK, A. JANEŠ, 2016, 133.).

Slika 12. Nalaz odjeće pronađen u kripti u svetištu (A. AZINOVIĆ BEBEK, A. JANEŠ, 2016, 126.).

³⁷ A. AZINOVIĆ BEBEK, A. JANEŠ, 2016, 131-133.

3.5. Virje – Sv. Martin

Crkva sv. Martina se nalazi u Virju nedaleko od grada Koprivnice. Tijekom novog vijeka Virje je u sklopu Đurđevačke Podravine imalo značajnu ulogu u borbi protiv Osmanlija. Odigralo je važnu ulogu tijekom 16. stoljeća kada se na prostoru Virja nalazila krajiška utvrda Prođavić za koju se pretpostavlja da je nastala u 13. ili 14. stoljeću. Utvrda Prođavić se nalazi na prostoru koje do današnjeg dana nosi naziv Gradišće te se ujedno uz utvrdu spominje i kapela sv. Martina.³⁸

3.5.1. Povijest istraživanja

Arheološka istraživanja uz crkvu sv. Martina u Virju su se provodila od 2009. do 2012. godine. Istraživanja je provodio Muzej grada Koprivnice pod vodstvom Roberta Čimina. Istraživao se prostor sjevernih dijelova kapele zidanih opekom (svetište s dvije pobočne prostorije), ulaz u kriptu nove crkve te groblje koje se nalazilo uz samu kapelu. Smatra se kako se pokapanje pokojnika na ovom mjestu odvijalo od 1475. do 1700. godine.³⁹

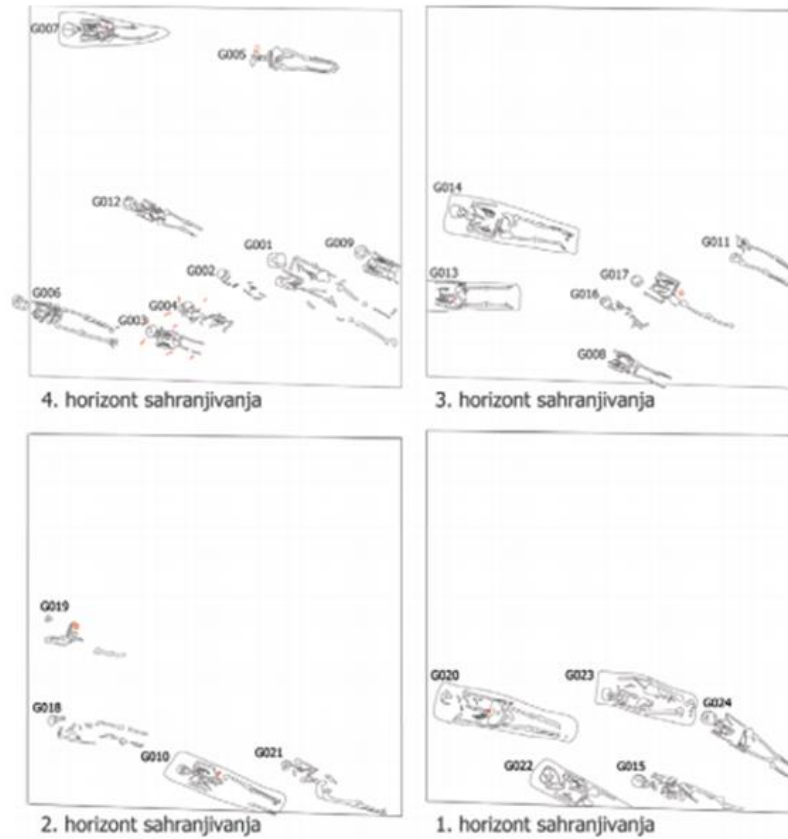
3.5.2. Grobovi novog vijeka

Groblje se nalazilo oko kapele sv. Martina. Otkriveno je 30 grobnih cjelina te je ustanovljeno kako se radi o četiri horizonta ukapanja pokojnika (Sl. 13., 14.). Istraživanjima je uočeno kako se mlađi ljesovi naslanjaju na starije što može dati naznaku o rodbinskoj vezi pokojnika. U pojedinim se slojevima mogu uočiti obrisi raka starijih grobova te tragovi drvenih ljesova, međutim u mlađim slojevima obrisi nisu lako uočljivi. U najmlađem horizontu pokojnici su pokapani u drvene ljesove od kojih su sačuvani samo kovani čavli. Pokojnici su u grobove bili položeni na leđa s ispruženim nogama te rukama na zdjelici ili truhu, ili položenim uz tijelo. U samo jednom grobu je uočen ukop pokojnika na lijevi bok. Grobovi su orijentirani uglavnom pravilno u smjeru zapad-istok.⁴⁰

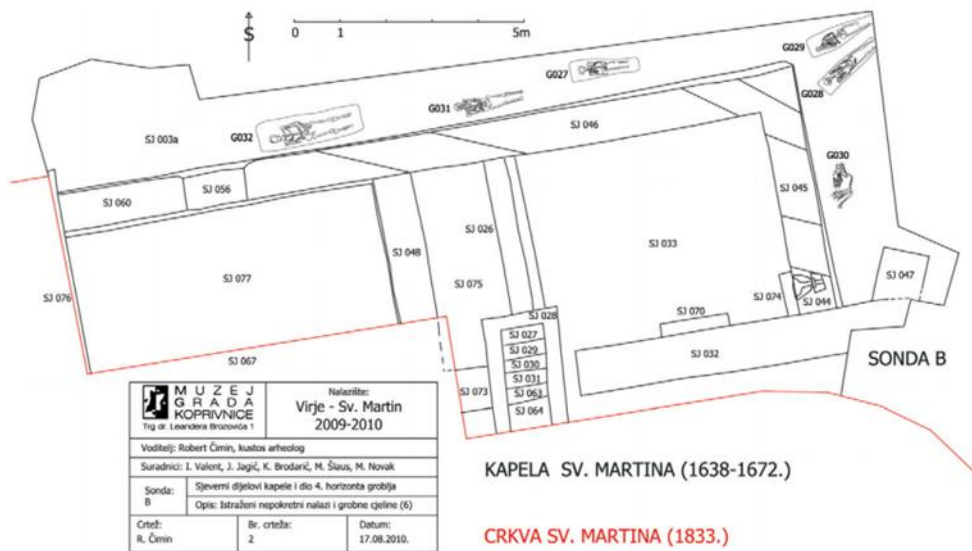
³⁸ R. ČIMIN, 2010, 111-113.

³⁹ R. ČIMIN, 2010, 111-118.

⁴⁰ R. ČIMIN, 2010, 116-117.

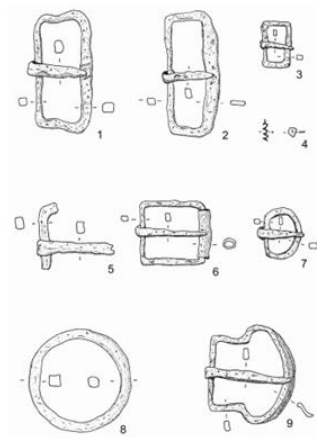
Slika 13. Istražene grobne cjeline u sondi A (R. ČIMIN, 2010, 116.).

Slika 14. Istražene grobne cjeline u sondi B (R. ČIMIN, 2010, 114.).

3.5.3. Pokretni nalazi iz novovjekovnih grobova

Od novovjekovnih nalaza iz grobova oko crkve sv. Martina pronađeni su uglavnom nalazi predica raznih dimenzija i oblika koje su se koristile od srednjeg vijeka pa do 19. stoljeća (Sl. 15.). Tijekom istraživanja je uočeno kako su odrasle osobe sahranjivane u jednostavnoj narodnoj nošnji, dok je kod djece uočena nazočnost platnenog oglavlja ukrašenog metalnom dekoracijom u redovima. Osim dijelova nošnje pronađen je dio crkvenog namještaja. Riječ je o ukrasnom brončanom limu zvjezdastog ukrasa s gravurom i prikazom križa, te Kristovim monogramom IHS i s gravurom Srca Isusova (Sl. 16.). Ovaj ukras sadrži i rupice te zakovice koje služe za pričvršćivanje.⁴¹

Slika 15. Nalazi predica (R. ČIMIN, 2010, 125.).

Slika 16. Brončani lim zvjezdastog ukrasa s Isusovim monogramom (R. ČIMIN, 2010, 121.).

⁴¹ R. ČIMIN, 2010, 118-121.

3.6. Lobor – Majka Božja Gorska

Mjesto Lobor se nalazi nedaleko od Zagreba na prostoru Krapinsko-zagorske županije.⁴² Iako se 1334. godine u popisu župa zagrebačke biskupije navodi župa na prostoru Lobora, ne zna se komu je ona bila posvećena. U pisanim izvorima crkva Marije Božje Gorske se po prvi puta navodi kao proštenjarska crkva 1639. godine. U nekoliko se kanonskih vizitacija navodi kako se oko crkve nalazi groblje i ograda kojom je groblje bilo omeđeno. (Sl. 17.).⁴³ Ta je informacija značajna jer su grobovi iz novovjekovnog razdoblja pronađeni unutar navedene ograde.⁴⁴

Slika 17. Gradina i crkva sv. Majke Božje Gorske (K. FILIPEC, 2008, 10.).

3.6.1. Povijest istraživanja

Zbog ugroženosti lokaliteta 1998. godine provedena su prva pokusna arheološka istraživanja pod vodstvom Krešimira Filipeca te se nakon toga arheološka istraživanja izvode od 2002. godine u okviru popravaka postojeće arhitekture. Istraživalo se i obnavljalo područje unutar i oko crkve te prostor unutar i prostor uz vanjski zid barokne cinkture.⁴⁵

⁴² A. AZINović BEBEK, K. FILIPEC, 2014, 281.

⁴³ K. FILIPEC, 2008, 30.

⁴⁴ A. AZINović BEBEK, K. FILIPEC, 2014, 282.

⁴⁵ K. FILIPEC, 2008, 30.

3.6.2. Grobovi novog vijeka

Zahvaljujući arheološkim istraživanjima utvrđena je izgradnja grobljanskog zida u 16. stoljeću. Nakon što je 1780. godine izgrađen barokni cinktor, do 1862. godine stanovnici tog područja pokojnike polažu unutar kripe koja se nalazila ispod južne strane cinktora. Također je ustanovljeno da su se u 19. i početkom 20. stoljeća unutar i uokolo crkve pokapali isključivo svećenici i plemići. Iako je grobove novovjekovnog razdoblja bilo relativno teže odvojiti od grobova koji se datiraju od 13. do 15. stoljeća, zabilježena su 893 groba od kojih 530 grobova pripada razdoblju novog vijeka. Razlog težem odvajanju je taj što su svi grobovi smješteni uglavnom na istoj visini i u istom sloju.⁴⁶ Na prostoru barokne kripe se nalazi više desetaka grobova koji se smještaju u period od 9. do 19. stoljeća. U matičnu stijenu bili su ukopani najstariji grobovi čiji se obrisi raka mogu uočiti na nekoliko mjesta unutar prostorije.⁴⁷

3.6.3. Pokretni nalazi iz novovjekovnih grobova

Unutar grobova koji pripadaju novom vijeku, pronađen je niz nalaza kao što su nabožni predmeti, nakit, dijelovi odjeće te novac. Kao zanimljiv nalaz se može izdvojiti brevar odnosno kutijica unutar koje se nalaze zazivi i blagoslovi (Sl. 18.). Smatra se kako je taj nalaz imao funkciju amuleta. Najčešće je izrađen od drveta, kože, kartona te metala i napravljen u različitim oblicima. Datiraju se u 18. stoljeće te se na temelju motiva, dekoracije i načina izrade pretpostavlja da su rađeni u nekom bavarskom franjevačkom samostanu. Od ostalih nabožnih predmeta pronađene su i svetačke medaljice, križevi te privjesci. Od nakita su karakteristične ogrlice, broševi, prstenje i ostali novovjekovni nakit. U pojedinim se slučajevima mogu pronaći i ostaci tekstila.⁴⁸

⁴⁶ A. AZINović BEBEK, K. FILIPEC, 2014, 282.

⁴⁷ K. FILIPEC, 2008, 82.

⁴⁸ A. AZINović BEBEK, K. FILIPEC, 2014, 283-285.

Slika 18. Nalazi brevara (A. AZINOVIĆ BEBEK, K. FILIPEC, 2014, 298.).

3.7. Kamensko – Pavlinski samostan

U blizini grada Karlovca nalazi se naselje Kamensko na čijem je prostoru smješten pavlinski samostan s crkvom Blažene Djevice Marije Snježne.⁴⁹ Kamensko je u srednjem vijeku bio dio vlastelinstva grada Steničnjaka koji je mijenjao gospodare. Kamensko je 1369. godine bilo pod vlasništvom Stjepana Frankopana, a samostan i crkvu Blažene Djevice Marije Snježne je podigla grofica Katarina Frankopan Metlička 1404. godine.⁵⁰

Daljnja stoljeća obilježena su uglavnom prodorom i najездом Osmanlija na ovom području. Upravo zbog toga 1570. godine dolazi do odlaska pavlina iz Kamenskog. Koncem 17. stoljeća osmanlijska vladavina počinje nestajati. Godine 1684. godine pavlini se ponovno vraćaju te u 18. stoljeću crkva se obnavlja. Ukinućem pavlinskog reda i proglašom župe najvjerojatnije prestaju i pokopi u unutrašnjosti i okolnom dijelu crkve.⁵¹

3.7.1. Povijest istraživanja

Arheološka istraživanja Pavlinskog samostana su se odvijala 1997. i od 1999. do 2002. godine. Istraživanja je provodio Konzervatorski odjel u Karlovcu pod vodstvom Domagoja Perkića. Arheološki radovi provodili su se u okviru popravka samostanskog kompleksa. Radove na obnovi samostana i crkve provodio je Hrvatski restauratorski zavod pod vodstvom Vladanke Milošević.⁵²

3.7.2. Grobovi novog vijeka

Za vrijeme arheoloških istraživanja otkrivena su dva groblja. Sveukupno je pronađeno 136 grobova od kojih 38 grobova pripada srednjovjekovnom i 98 grobova novovjekovnom razdoblju (Sl. 19.). Pokojnici su polagani u drveni lijes ili bez njega u samu zemlju, a orijentacija grobova je uglavnom bila u smjeru istok-zapad. Glava pokojnika je uvijek bila na zapadnoj strani. U unutrašnjosti crkve pronađena je jedna grobnica i dvije kripte. Za obje kripte se smatra da su pripadale razdoblju novog vijeka (18. i 19. stoljeće). Mlađe se groblje nalazi oko i unutar same

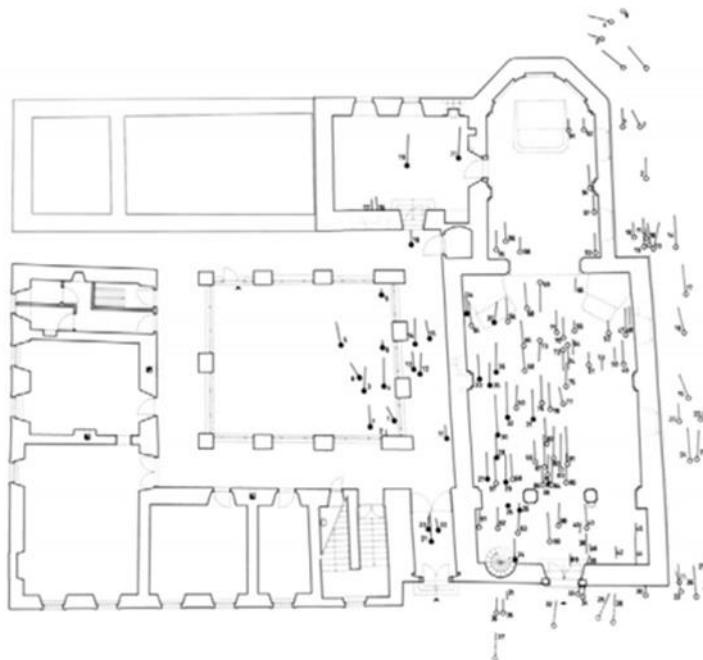
⁴⁹ D. PERKIĆ, 2010, 227.

⁵⁰ Đ. CVITANOVIĆ, 1973, 11.

⁵¹ D. PERKIĆ, 2010, 232.

⁵² D. PERKIĆ, 2010, 229.

crkve. Neposredno ispred ulaza u svetište unutar lađe nalazila se grobnica za koju se zbog svog centralnog položaja, pretpostavlja da je pripadala važnoj osobi. Moguće da je grobnica pripadala Katarini Zrinskoj koja je dovela pavline te podigla crkvu.⁵³

Slika 19. Položaj grobova na prostoru samostana u Kamenskom (D. PERKIĆ, 2010, 230.).

3.7.3. Pokretni nalazi iz novovjekovnih grobova

U grobovima koji pripadaju novom vijeku su pronađeni uglavnom nalazi dijelova nošnje, nakita te devocionalija koji se mogu datirati u 17. i 18. stoljeće. Međutim nisu svi grobovi sadržavali nalaze. Vidljivo je kako se radi o socijalnoj diferencijaciji odnosno kod onih bogatijih grobova s nalazima pokojnici su položeni u drveni lijes, dok kod siromašnijeg groba to nije bio slučaj. Pokojnik je bio položen samo u zemlju. Otkriveni su i razni nalazi svetačkih medaljica. To su uglavnom medaljice s prikazima Gospe i sv. Benedikta (Sl. 20.). Od ostalih nabožnih predmeta su pronađeni i križevi uglavnom latinskog oblika s jednostranim prikazom (na prednjoj strani je prikaz raspetog Krista). Osim nalaza nošnje, nakita i devocionalija pronađeni su i nalazi

⁵³ D. PERKIĆ, 2010, 234-236.

novca datiranog od 15. do 20. stoljeća (brončani novac Marije Terezije, srebrni krajcer Josipa I. iz 18. stoljeća i drugi).⁵⁴

Slika 20. Nalazi medaljica (D. PERKIĆ, 2010, 275.).

⁵⁴ D. PERKIĆ, 2010, 236-245.

3.8. Križevci – Glogovnica

Mjesto Glogovnica nalazi se nedaleko od Križevaca. Glogovnica je u 12. i 13. stoljeću bila posjed viteških redova templara i ivanovaca. Na području Donje Glogovnice se nalazi crkva Uznesenja Blažene Djevice koja je u to vrijeme imala funkciju crkve – utvrde. Crkva se prvi put navodi u povijesnim izvorima iz 1230. godine. Početkom 13. stoljeća u Glogovnicu dolaze kanonici Svetog Groba Jeruzalemskog te se smatra da je crkva nastala nakon njihova dolaska. Prema poreznom popisu iz 16. stoljeća stoji da je *domus* u to vrijeme imao funkciju utvrde u kojem su živjeli kanonici i njihovi prepozitori.⁵⁵

3.8.1. Povijest istraživanja

Arheološka istraživanja Glogovnice 1998., 1999. te 2001. godine vodio je Zoran Homen, tada ravnatelj Gradskog muzeja u Križevcima. Godine 2001. rekognosciranje terena su provodili arheolozi Lelja Dobronić, Zorislav Horvat i drugi. Analizom novovjekovnih nalaza utvrđeno je da je područje koje se nalazilo sjeverno od crkve korišteno kao groblje i tijekom 19. stoljeća. Primarni prioritet istraživanja je bio pronaći crkve i tragove samostana sepulkralaca koji se označuju na katastarskom planu koji se datira u 19. stoljeće.⁵⁶

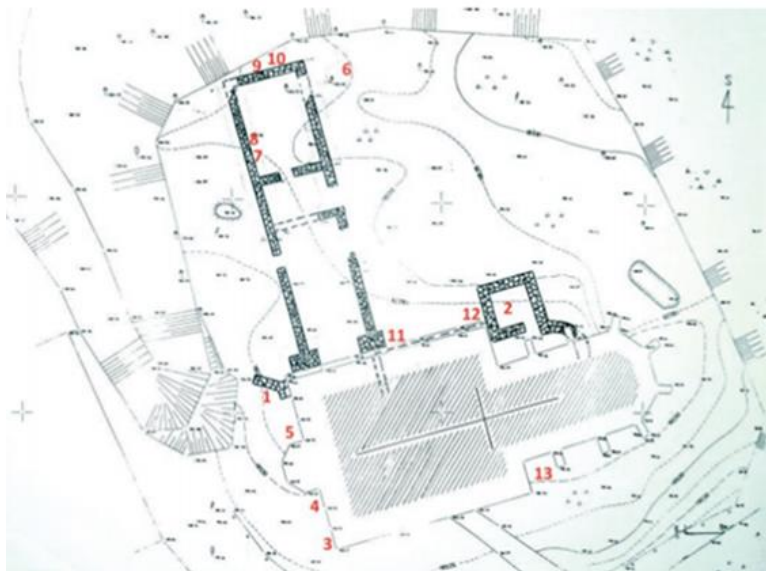
3.8.2. Grobovi novog vijeka i pokretni nalazi iz novovjekovnih grobova

Orijentacija novovjekovnih grobova je uglavnom u smjeru jug-sjever (Sl. 21.). Što se tiče samih novovjekovnih nalaza u grobovima, u jednom je grobu uz kostur pokojnika pronađena krunica koja se sastojala od 50 slabije očuvanih perlica. Pretpostavlja se da su perlice rađene od drvenog materijala te da su bile povezane tankom brončanom žicom. Pronađena je i krunica koja se sastojala od brončanog križića i 44 obojane staklene perle (Sl. 22.). Od ostalih nalaza u grobovima je otkriveno i dugme kružnog oblika s rupicom kroz koju se provlačio konac. Pronađen je i križić s prikazom raspetog Isusa s jedne i lika (za kojeg se ne zna koga

⁵⁵ A. OROZ, 2017, 73-75.

⁵⁶ A. OROZ, 2017, 75-80.

predstavlja), s rukama sklopljenima na prsima, s druge strane. Osim nalaza devocionalija
pronađena je i stijenka posude premazane žuto-zelenom glazurom.⁵⁷

Slika 21. Položaj grobova označenih sa: 7-10, 13 na prostoru crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije (A. OROZ, 2017, 76.).

Slika 22. Nalazi dijelova krunice (A. OROZ, 2017, 90.).

⁵⁷ A. OROZ, 2017, 75-80.

3.9. Zagreb – Park Grič

Park Grič se nalazi na Gornjem gradu u Zagrebu. Nekoć je prostor parka Grič s juga i zapada bio okružen gradskim bedemom iz srednjovjekovnog razdoblja, na čijem je jugozapadnom dijelu bila smještena četverokutna branič kula s unutarnje strane bedema, srušena u 19. stoljeću. Danas je očuvan jedino zapadni dio bedema. Na Gornjem gradu park Grič je jedina parcela na kojoj nije zabilježena gradnja objekata tijekom povijesti.⁵⁸

Uzrok takvom stanju može biti taj što je tijekom 16. i 17. stoljeća središnji prostor parka Grič služio isključivo kao groblje.⁵⁹ Za prostor Gradeca 14. stoljeće smatra zlatnom erom jer ondje 1335. godine ugarsko-hrvatski kralj Karlo Robert iz dinastije Anžuvina podiže palaču. Palača se posljednji put u povijesnim izvorima navodi krajem 15. stoljeća. Postoji pretpostavka da nakon što je palača napuštena daljnje gradnje objekata nisu bile dopuštene. Razlog tomu može biti i to što se smatralo da je to područje pripadalo samom kralju.⁶⁰

3.9.1. Povijest istraživanja

Arheološka istraživanja obavljena su 2003. godine pod vodstvom Borisa Mašića i Buge Pantlik iz Muzeja grada Zagreba.⁶¹ U parku Grič tijekom istraživanja od 2003. do 2009. godine, otkriveno je 187 grobova. Smatra se kako su stanovnici na tom području počeli ukapati pokojnike nakon 1473. godine odnosno kada je papa Siksto IV. omogućio preseljenje na Gradec dominikancima koji su se nalazili na Kaptolu. Također je omogućio i osnivanje novog samostana te groblja. Pokapanje pokojnika u parku Grič prestaju oko 1620. godine.⁶²

⁵⁸ B. MAŠIĆ, B. PANTLIK, 2008, 331-332.

⁵⁹ B. MAŠIĆ, B. PANTLIK, 2008, 332.

⁶⁰ S. KNEŽEVIĆ, 2017, 29.

⁶¹ S. KNEŽEVIĆ, 2017, 31.

⁶² S. ŠTERK, B. MAŠIĆ, 2011, 110.

3.9.2. Grobovi novog vijeka

Istraživanjem parka Grič pronađeno je 187 grobova (Sl. 23.). Pojedini pokojnici su bili umotani u tkaninu, a nekolicina je bila položena u drveni sanduk. Od pokojnika prevladavaju muške osobe (65 %), dok je ženskih ukopa bilo znatno manje (20 %).⁶³ Od otkrivenih grobova najviše se isticao grob 74. Grob je plitko ukopan u zdravicu i preslojen ukopom groba 71 (Sl. 24.). U grobu 74 pokopana je muška osoba starosti od 30 do 45 godina. Na području grudnog koša, ispod prstiju desne šake se nalazila veća količina novca. To je ujedno bio i jedini nalaz pronađen u grobu 74.⁶⁴

Slika 23. Pojedini ukopi iz 16. stoljeća nađeni u parku Grič (S. ŠTERK, B. MAŠIĆ, 2011, 111.).

⁶³ S. ŠTERK, B. MAŠIĆ, 2011, 110.

⁶⁴ B. MAŠIĆ, B. PANTLIK, 2008, 332.

Slika 24. Grob 74 preslojen ukopom groba 71 (B. MAŠIĆ, B. PANTLIK, 2008, 334.).

3.9.3. Pokretni nalazi iz novovjekovnih grobova

Smatra se kako je u grobu 74 oko 1600. godine pokopana osoba koja je sa sobom imala jednomjesečnu plaću lakog konjanika s konca 16. stoljeća (Sl. 25.). U većoj mjeri su pronađeni novci saskog izbornika Augusta I., nadmaršala Svetog Rimskog Carstva i austrijskog nadvojvode Ferdinanda II. Na temelju pronađenog novca smatra se kako je osoba pridošla s prostora Rimsko – njemačkog Carstva. Nalazi novca pronađeni su i u grobu 114, riječ je o venecijanskim škudama što daje pretpostavku da su navedeni pokojnici bili pripadnici ugarskih vojnih postrojbi koje su učestvovalе u bitci kod Siska 1593. ili su sudjelovali u oslobađanju Petrinje 1595. godine koju su zaposjeli Turci. Od ostalih nalaza unutar grobova pronađeni su: prstenje, dugmad, dvopetljaste spone s kukom i ušicom, kopče i drugo.⁶⁵

⁶⁵ S. ŠTERK, B. MAŠIĆ, 2011, 111-112.

Slika 25. Nalazi novca u grobu 74 (B. MAŠIĆ, B. PANTLIK, 2008, 335.).

3.10. Remete – Crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije

Na prostoru Hrvatske, samostan Blažene Djevice Marije u Remetama predstavlja najstariji samostan pavlina (Sl. 26.).⁶⁶ Na temelju mišljenja pavlinskih kroničara pretpostavljalo se da je samostan utemeljen 1247. godine, međutim potvrdu o osnutku samostana pronalazimo u darovnici Miroslava, sina Herčukova iz 1288. koja navodi postojanje samostana i crkve na prostoru Remeta. Današnja crkva je četvrta građevina sakralnog karaktera koju su pavlini podigli oko 1400. godine na prostoru Remeta.⁶⁷ Samostan i crkva u Remetama su u vrijeme 14. i 15. stoljeća stradavali od Osmanlija u više navrata. Tijekom 17. stoljeća rađene su preinake te je 1645. godine probijen dio južnoga zida samostana kako bi se podigla kapela Čudotvorne Majke Božje Remetske koja je posvećena 1654. godine. Godine 1786. dolazi do ukinuća reda od strane Josipa II. te pavlini napuštaju remetski samostan.⁶⁸ Samostan tada dolazi pod upravu Maksimilijana Vrhovca, zagrebačkog biskupa. Godine 1812. osnovana je župa u Remetama.⁶⁹

Slika 26. Samostan Blažene Djevice Marije u Remetama (B. MAŠIĆ, 2013, 29.).

⁶⁶ B. MAŠIĆ, T. PLEŠE, 2009, 207.

⁶⁷ B. MAŠIĆ, 2013, 12.

⁶⁸ B. MAŠIĆ, T. PLEŠE, 2009, 208.

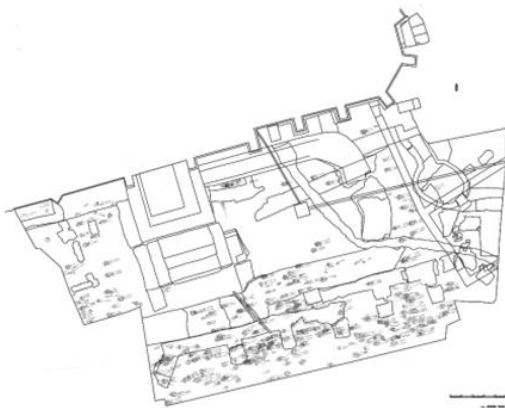
⁶⁹ B. MAŠIĆ, 2013, 12.

3.10.1. Povijest istraživanja

Arheološka istraživanja samostana i župne crkve Majke Božje Remetske u Remetama obavljala su se od 2007. do 2009. godine pod vodstvom Borisa Mašića iz Muzeja grada Zagreba. Istraživanja su se vodila na području platoa uz južno pročelje crkve.⁷⁰ Iako su znatno oštećena, tijekom istraživanja su uočeni temelji dva starija objekta sakralnog karaktera paralelno s južnim zidom navedene crkve.⁷¹ Nemirno tlo na kojem su se nalazili sakralni objekti bilo je razlog takvoj gradnji u razdoblju od stotinu godina. Dvije starije crkvene građevine sagrađene su na tlu koje je bilo podložno pomicanju pa su zbog toga bile i uništene.⁷²

3.10.2. Grobovi novog vijeka

Arheološkim istraživanjima otkrivena su 284 groba koji se većinom datiraju u 17. i 18. stoljeće i u manjoj mjeri na kraj 13. i početak 14. stoljeća (Sl. 27.). Groblje se nalazilo južno od same crkve. Pokojnici su uglavnom bili položeni u drveni lijes, na leđa, s položajem glave na zapadu i rukama postavljenim na zdjelicu ili prsa. Osim ukopa grobova pronađene su i brojne dislocirane ljudske kosti koje su bile rezultat devastiranih grobova zbog ukopavanja mlađih. U to vrijeme, ali i danas, crkva u Remetama označava posebno mjesto zagrebačkog područja, kao i u duhovnosti i religioznom životu stanovnika tog područja, ali i šire.⁷³

Slika 27. Tlocrt groblja na prostoru župne crkve u Remetama (B. MAŠIĆ, 2013, 34.).

⁷⁰ B. MAŠIĆ, 2010, 205.

⁷¹ B. MAŠIĆ, T. PLEŠE, 2009, 209.

⁷² B. MAŠIĆ, 2013, 20.

⁷³ B. MAŠIĆ, 2013, 34.

3.10.3. Pokretni nalazi iz novovjekovnih grobova

Od nalaza koji pripadaju novom vijeku česti su nalazi devocionalija odnosno svetačkih medaljica, krunica te križeva. Pronađeni su i dijelovi nošnje, dugmad, nakit i pojasne kopče.⁷⁴ Osim toga pronađeno je i deset zlatnika koji se datiraju u 15. stoljeće.⁷⁵ Kao najzanimljiviji nalaz se mogu izdvojiti upravo svetačke medaljice. Iako su one karakteristični nalaz u grobovima novog vijeka, kako je već i navedeno medaljice mogu sadržavati raznolike prikaze. Tako su u grobovima novog vijeka u Remetama najbrojnije medaljice s prikazom Djevice Marije i sv. Benedikta ili njegovih atributa, no brojne su i medaljice s prikazom Djevice Marije u kombinaciji sa Svetom Obitelji ili s prikazom Krista. Mogu se pronaći i medaljice s prikazom Djevice Marije kao Imakulate u kombinaciji s prikazom sv. Antuna Padovanskog (Sl. 28.).⁷⁶

Slika 28. Medaljica s prikazom Blažene Djevice Marije Immaculate i sv. Antuna Padovanskog (B. MAŠIĆ, 2013, 39.).

⁷⁴ B. MAŠIĆ, 2013, 36.

⁷⁵ B. MAŠIĆ, T. PLEŠE, 2009, 211.

⁷⁶ B. MAŠIĆ, 2010, 206.

3.11. Novo Mjesto – Sv. Petar

Crkva sv. Petra se nalazi u Novom Mjestu u blizini Sv. Ivana Zeline (Sl. 29.). Građevina sv. Petra je jednobrodna crkva s višom produljenom lađom te četvrtastim svetištem koje je niže u odnosu na lađu. Podignuta je sredinom 13. stoljeća te se nalazila na brežuljku s jarkom koji ju je okruživao. Kapela je tijekom 17. stoljeća barokizirana te su na njoj nekoliko puta rađene preinake i obnove tijekom 18. stoljeća. U povijesnim izvorima kapela sv. Petra se navodi kao župna 1409. i 1501. godine. Smatra se kako je kapela funkciju župe izgubila u drugoj polovici 16. stoljeća odnosno 1574. godine kada je u pisanim izvorima zabilježeno da je župa ostala bez svećenika. Okolo kapele sv. Petra se nalazilo srednjovjekovno groblje, dok je na prostoru svetišta kapele pronađena nekolicina grobova iz 15. i 16. stoljeća.⁷⁷

Slika 29. Crkva sv. Petra u Novom Mjestu (A. AZINOVIĆ BEBEK, T. PLEŠE, 2009, 6.).

3.11.1. Povijest istraživanja

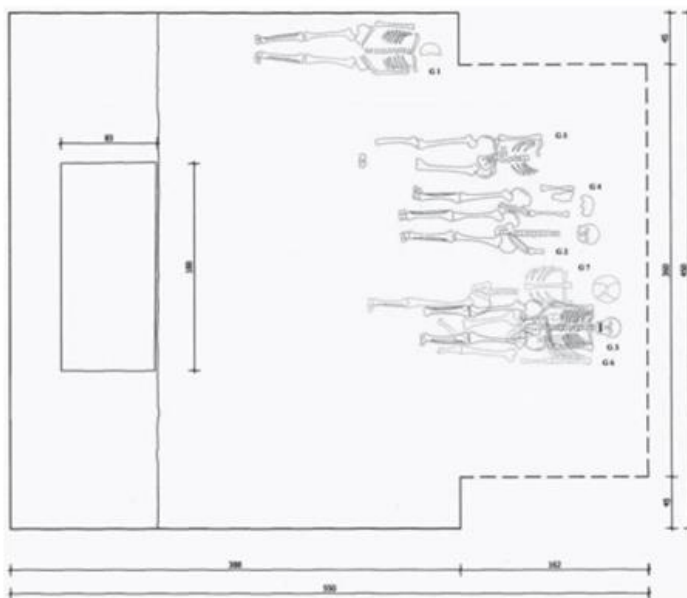
Pronalaskom zidne slike iz gotičkog razdoblja 1997. godine započinju konzervatorsko-restauratorski radovi te se od 2001. godine vode cjeloviti radovi i istraživanja na području kapele sv. Petra pod vodstvom Theodore Kučinac iz Hrvatskog restauratorskog zavoda. Utvrđivanje starijeg, romaničkog izvornog sloja kapele i ostalih elemenata kapele kao što je pjevalište i slično, bio je cilj tadašnjih istraživačkih radova. Godine 2002. obavljena su zaštitna arheološka istraživanja pod vodstvom Odjela za kopnenu arheologiju Hrvatskog restauratorskog zavoda.

⁷⁷ A. AZINOVIĆ BEBEK, T. PLEŠE, 2009, 6-7.

Istraživanjima 2002. godine ustanovljene su tri podnice od kojih je najstarija podnica rađena od drveta, podnica starije novovjekovne pregradnje je rađena od kamena, a podnica mlađe novovjekovne pregradnje rađena od tavela. Osim toga je ustanovljena prisutnost pjevališta drvene građe koje se navodi u kanonskim vizitacijama datiranim u 18. stoljeće.⁷⁸

3.11.2. Grobovi novog vijeka

Na prostoru lađe kapele su pronađene uglavnom dislocirane kosti. Nije pronađen niti jedan ukop u cijelosti te se smatra da su razlog tomu bile upravo pregradnje kapele u više navrata. Na prostoru svetišta u sloju ispod najstarije podnice pronađeno je sedam grobova te su to ujedno bili i jedini neporemećeni ukopi koji se uglavnom datiraju u novovjekovno razdoblje (Sl. 30.). Pokojnici su bili položeni u pravilno orijentirane zemljane rake bez zidane grobne konstrukcije.⁷⁹

Slika 30. Položaj grobova na prostoru svetišta crkve sv. Petra u Novom Mjestu (A. AZINOVIĆ BEBEK, T. PLEŠE, 2009, 8.).

⁷⁸ A. AZINOVIĆ BEBEK, T. PLEŠE, 2009, 6-8.

⁷⁹ A. AZINOVIĆ BEBEK, T. PLEŠE, 2009, 8.

3.11.3. Pokretni nalazi iz novovjekovnih grobova

Grobni su nalazi pronađeni unutar samo dva groba koja su se nalazila na prostoru svetišta kapele, dok je kod istraživanja unutrašnjosti kapele pronađena nešto veća količina nalaza. Od nalaza to su uglavnom devocionalije, novac kao što je bakreni pfennig ili srebrni obol te zlatni forint. Zatim su pronađene prečice te tkanina sa zlatnim nitima kojom su se pokrivali pokojnici. Od ostalih nalaza pronađena je keramika te školjke vrste Jakovljeve kapice odnosno *Pecten maximus* koje su karakteristične za španjolsko i francusko područje te se time dovodi u vezu s hodočasnici koji su došli u Novo Mjesto.⁸⁰

Nalazi koji pripadaju novom vijeku su brončane medaljice koje se datiraju u 17. i 18. stoljeće, kao i brončani križ – pektoral sa srebrnom figurom raspetog Krista koji se datira od 14. do 16. stoljeća. Pronađene medaljice su ovalnog oblika s ušicom za vješanje i okruglom alkom. Jedna od medaljica ne sadrži figuralne prikaze već natpise koji prekrivaju obje površine medaljice. Na prednjoj strani je dio natpisa unutar takozvanog štita/križa sv. Benedikta. Osim sv. Benediktu medaljica je posvećena i Zahariji čiji se zaziv na medaljicama koristio od sredine 17. stoljeća, a štitio je narod od kuge (Sl. 31.). I medaljice s prikazom štita ili križa sv. Benedikta štitile su narod od kuge, čaranja, sotone i slično, te su služile i kao pomoć kod poboljšanja uroda i stoke (postavljale bi se u temelje kuće ili na polja). Slične medaljice se mogu pronaći na još nekoliko lokaliteta u Hrvatskoj, no u Čazmi je pronađena medaljica sa sv. Benediktom koja je identična navedenoj medaljici iz Novog Mjesta. Druga pronađena brončana medaljica sadrži lik sv. Kajetana, osnivača teatinaca.⁸¹

Slika 31. Medaljica s križem sv. Benedikta i Zaharijinim zazivom (A. AZINOVIĆ BEBEK, T. PLEŠE, 2009, 10.).

⁸⁰ A. AZINOVIĆ BEBEK, T. PLEŠE, 2009, 8-14.

⁸¹ A. AZINOVIĆ BEBEK, T. PLEŠE, 2009, 10-12.

3.12. Svetice – Crkva Rođenja Blažene Djevice Marije

U Sveticama je 1627. godine utemeljen samostan sv. Marije. Samostan sv. Marije jedan je od najkasnije osnovanih samostana na prostoru Hrvatske.⁸² Nalazio se na brijegu koji se tada nazivao Smolčev vrh te su se osim samostana na njemu nalazile tri crkve: sv. Margarete, sv. Katarine i sv. Marije Bogorodice kao najveće. Zbog crkva smještenih na tom brijegu u 16. stoljeću lokalno stanovništvo daje brijegu novo ime, Svetice.⁸³ Crkvu sv. Marije Bogorodice podižu Frankopani, dok obitelj Zrinski kao idući ozaljski upravitelji pozivaju pavline koji dolaze i uz crkvu podižu samostan. Pavlini su kao red nastali početkom 13. stoljeća udruživanjem eremita po uzoru na sv. Pavla Pustinjaka. Kao crkveni red su potvrđeni 1318. godine od strane pape Ivana XXII. U 17. stoljeću nakon što obitelj Zrinski više nije posjednik, ozaljsko plemstvo uz samostan dograđuje bočne kapele s grobnicama. Pavlinski samostani prestaju djelovati 1786. godine kada ih je ukinuo Josip II.⁸⁴

3.12.1. Povijest istraživanja

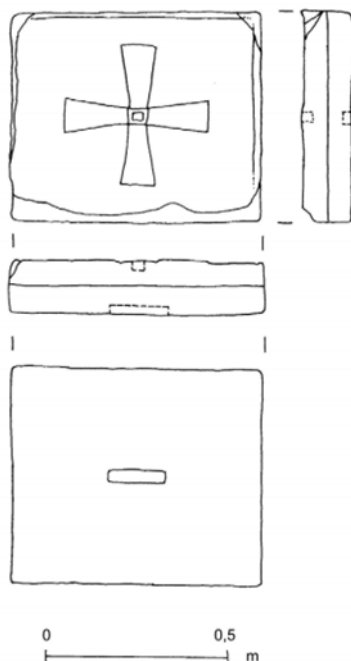
Od 2009. godine vodila su se arheološka istraživanja crkve Rođenja Blažene Djevice Marije u Sveticama. Tada su u cijelosti istraženi zidovi vezani uz južno pročelje svetišta. Istraživanjima je uočeno kako je riječ o tri faze izgradnje prostorije koju su tvorili istraženi zidovi. U podnici od opeke ispred ulaza je otkrivena kamena ploča koja s gornje strane sadrži prikaz križa proširenih krakova. Ploča se podizala metalnim karikama koje su bile provučene kroz utore koji su se nalazili u središtu ploče. Pretpostavlja se da je pronađena ploča predstavljala poklopac kripe ili grobnice (Sl. 32.).⁸⁵

⁸² A. AZINOVIC BEBEK, 2010, 21.

⁸³ Z. HORVAT, 2010, 193.

⁸⁴ A. AZINOVIC BEBEK, 2010, 21.

⁸⁵ A. AZINOVIC BEBEK, 2010, 19-23.

Slika 32. Kameni poklopac kripte s križem (A. AZINOVIĆ BEBEK, 2010, 23.).

3.12.2. Grobovi novog vijeka

Na ovom je lokalitetu istraženo devet grobova unutar kojih su pokojnici bili položeni u drvene sanduke ili grobne rake. Groblje je smješteno izvan južnog pročelja svetišta te se vremenski može smjestiti u novovjekovno razdoblje. Većina pronađenih grobova orijentirana je sjever-jug, dok su ostali orijentirani u smjeru zapad-istok te sjeveroistok-jugozapad. Vidljivo je da su grobovi gusto poredani, bez reda u ukapanju grobova. Zahvaljujući pronađenim grobnim nalazima grobovi se mogu datirati u 17. i 18. stoljeće.⁸⁶

3.12.3. Pokretni nalazi iz novovjekovnih grobova

Devocionalije i nakit čine nalaze koji su pronađeni unutar otkrivenih grobova. Kao rijedak nalaz može se izdvojiti brončani prsten s natpisom AVE MARIA IOSEPH (Sl. 33.). Od ostalih nalaza pronađena je i keramika odnosno keramički vrč iz 16./17. stoljeća te tanjur rađen od bijele kamenine. Nalaz predstavlja posebnu vrstu keramike koju proizvode Englezi tijekom 18.

⁸⁶ A. AZINOVIĆ BEBEK, 2010, 19-26.

stoljeća. Od posebnih i rijetkih nalaza pronađene su srebrne kopče s kalotastim ukrasom. Inače se u grobovima 17. i 18. stoljeća od nakita većinom pronalaze dvodijelne dvopetljaste kopčice, kao i olovna dugmad.⁸⁷

Slika 33. Brončani prsten s natpisom AVE MARIA IOSEPH iz 17./18. stoljeća (A. AZINOVIĆ BEBEK, 2010, 33.).

U jednom je grobu pronađen nalaz brevara čiji je okov rađen od brončanog lima i površine rađene od štavljene teleće kože s tragovima crvene boje s unutarnje strane. Od svih istraženih grobova jedan se grob može istaknuti kao najzanimljiviji i najbogatiji. Riječ je o grobu 3 unutar kojeg je pokopan muškarac starosti od 45 do 55 godina za kojeg se smatra da je bio imućan. Tu činjenicu potvrđuju i brojni nalazi pronađeni unutar groba. Pronađen je latinski križ s ušicom *vitam praesta* koji na aversu ima prikaz raspetog Krista, a na reversu Bogorodice s natpisima. Zatim je pronađen grčki križ jednakih krakova s prikazom sv. Benedikta, brončani prsten s natpisom AVE MARIA IOSEPH, krunica od 13 malinastih zrna od staklene paste, medaljica s likom sv. Benedikta i medaljica na čijem je aversu prikazana Marije Cell, a na reversu sv. Ivan Nepomuk (Sl. 34., 35.).⁸⁸

Slika 34. Krunica od 13 malinastih zrna od staklene paste iz 17. stoljeća (A. AZINOVIĆ BEBEK, 2010, 31.).

⁸⁷ A. AZINOVIĆ BEBEK, 2010, 26-28.

⁸⁸ A. AZINOVIĆ BEBEK, 2010, 26-27.

Medaljice s prikazom Marije Cell nisu rijetke. Od 18. stoljeća pisala se sa Z kao Zell, dok se do tada pisala s C kao Cell. Medaljica na aversu sadrži prikaz Bogorodice s velom i zvonolikim plaštom koja drži dijete Isusa u ruci te oboje imaju krunu na glavi. Česte su i medaljice u kombinaciji sa sv. Obitelji ili sa sv. Ivanom Nepomukom koji je prikazan kako u lijevoj ruci drži palminu granu kao simbol mučeništva, a u desnoj ruci raspelo. Na medaljici se nalazi i natpis *Sanctus Ioannes Nepomuceni Martyr*. Medaljica može biti u kombinaciji i s pojedinim svecima. U grobljima 17. i 18. stoljeća bila je dosta rijetka pojava ovako velikog broja nalaza te je to upravo razlog zašto je grob 3 jedan od značajnijih grobova.⁸⁹

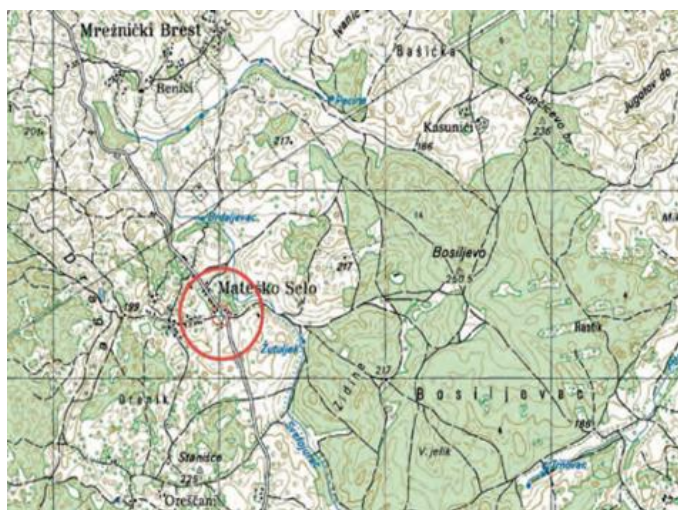

Slika 35. Medaljica s prikazom Marije Cell i sv. Ivana Nepomuka iz 17./18. stoljeća (A. AZINOVIĆ BEBEK, 2010, 33.).

⁸⁹ A. AZINOVIĆ BEBEK, 2010, 26-27.

3.13. Mateško Selo – Crkva sv. Jurja

Crkva sv. Jurja je smještena u samom centru Mateškog Sela na području Karlovačke županije (Sl. 36.). Riječ je o jednobrodnoj crkvenoj građevini s produljenom pravokutnom lađom, uskim svetištem pravokutna oblika i preslicom koja se nalazila na prostoru zapadnog pročelja. Na području Karlovačke županije crkva sv. Jurja predstavlja najstariju poznatu i sačuvanu crkvu odnosno jedinu crkvu koja je prema predaji preživjela prodore osmanlijskih postrojbi i okupaciju u razdoblju kasnog srednjeg i novog vijeka. Godine 1334. i 1501. crkva se navodi u izvorima kao crkva *sancti Georgii de Colechane*. U 19. stoljeću crkva sv. Jurja postaje župna crkva.⁹⁰

Slika 36. Položaj Mateškog Sela (D. PERKIĆ, 2017, 189.).

3.13.1. Povijest istraživanja

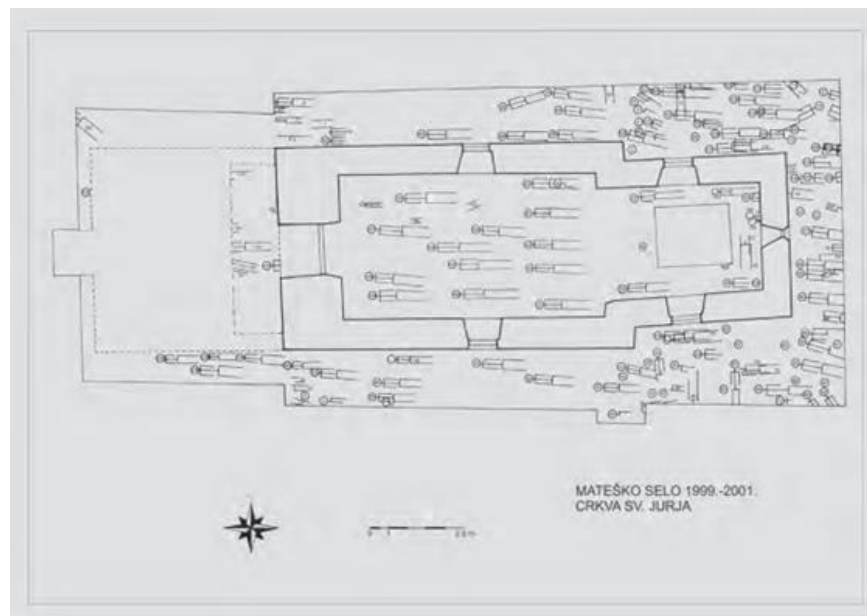
Osim arheoloških istraživanja vršena je i konzervatorsko-restauratorska obnova. Arheološka istraživanja provodio je Konzervatorski odjel u Karlovcu pod vodstvom Domagoja Perkića. Godine 1999. godine provedena su prva sondažna istraživanja. Od 2000. godine istražena je unutrašnjost i područje oko crkve. Time je utvrđeno više građevnih faza crkvene građevine kao što je produljenje zapadnog dijela pročelja, postojanje preslice, tri apside, zid cinkture i ostalo. U četvrtoj fazi su očuvani uglavnom grobovi koji se mogu smjestiti u 17. i 18.

⁹⁰ D. PERKIĆ, 2017, 185-187.

stoljeće. Ustanovljeno je kako je tijekom četvrte faze došlo do iznenadnog ukopavanja koji su rezultirali znatnim devastiranjem ranijih grobova.⁹¹

3.13.2. Grobovi novog vijeka

Arheološkim istraživanjima otkriveno je 170 grobova, od čega se 29 grobova nalaze u unutrašnjosti crkve, a 141 grob van prostora crkve (Sl. 37.). Međutim, vjerojatno je broj grobova mnogo veći nego što je navedeno. Ukopi pokojnika na ovom prostoru vrše se od kraja 12. i početka 13. stoljeća do početka 19. stoljeća. Veći broj kostura pronađeno je uz apsidu ili u njezinoj neposrednoj blizini, a razlog tomu je najvjerojatnije što je većina pokojnika željela biti sahranjena u blizini svetišta. Iako je bilo pojedinih otklona, orijentacija grobova uglavnom je pravilna, odnosno zapad-istok. Vidljiva je i socijalna diferencijacija odnosno uočeno je kako su imućniji pripadnici bili ukopani u drveni lijes, dok su ostali pokojnici položeni u zemlju.⁹²

Slika 37. Položaj grobova unutar i oko crkve sv. Jurja u Mateškom Selu (D. PERKIĆ, 2017, 189.).

⁹¹ D. PERKIĆ, 2017, 187-195.

⁹² D. PERKIĆ, 2017, 197-198.

3.13.3. Pokretni nalazi iz novovjekovnih grobova

Grobni su nalazi otkriveni uz same grobove i oko njih. Riječ je o nabožnim predmetima kao što su razne svetačke medaljice, dijelovi krunice, križeva i slično (Sl. 38.), zatim dijelovima nošnje i nakita te u znatno manjoj mjeri novcu koji je pronađen većinom van grobnog konteksta. Od dijelova nošnje to su uglavnom bili nalazi dugmadi i kopči, a od nakita naušnice, prstenje, perle i drugo. Pretpostavlja se kako su pokojnici u bogatijim grobovima imućniji ili pobožniji pojedinci. Također, takvi ukopi su bili bliže svetištu, dok su nešto siromašniji grobovi bili udaljeniji.⁹³

Slika 38. Nalazi križeva na prostoru crkve sv. Jurja (D. PERKIĆ, 2017, 219.).

⁹³ D. PERKIĆ, 2017, 198.

3.14. Ivanec – Stari grad

Stari grad se nalazio na području grada Ivanca koji se prvi put navodi 1396. godine u ispravi koju je nećak Ivana Paližne, tada priora viteškog reda ivanovaca, objavio stanovništvu slobodne općine Svetog Ivana. Sjedište preceptorata ivanovaca nalazilo se u Beli, a u sklopu Bele nalazio se i grad Ivanec. U pisanim izvorima od kraja 15. stoljeća navodi se kastrum koji se nalazio na području Ivanca te je najvjerojatnije naslijeđen od viteškog reda ivanovaca. Nešto kasnije u 16. stoljeću pripadao je obitelji Pethö de Gerse. Na području Ivanca se uz kastrum nalazila i crkva sv. Ivana Krstitelja koja se prvi puta spominje 1649. godine u vidu vizitacija.⁹⁴

3.14.1. Povijest istraživanja

Arheološka istraživanja lokaliteta Starog grada na području Ivanca vršena su 1998. godine pod vodstvom Juraja Belaja i Filomene Sirovice iz Instituta za arheologiju. Tijekom 2011. godine obavljena je deseta kampanja arheoloških istraživanja te je ujedno nastavljeno i istraživanje prostora broda crkve i kule iz gotičkog razdoblja, kao i obrambenoga zida između pojedinih kula.⁹⁵

3.14.2. Grobovi novog vijeka

Na području ovog lokaliteta grobovi su izdvojeni u pet horizonta između kojih se mogu vidjeti jasne razlike. U prvom i drugom horizontu su otkriveni pojedini grobovi čije su strane bile obložene kamenjem nepravilnog oblika i raznih veličina, no kod takvih grobova nije se moglo razlučiti radi li se o oblogu jer je dosta njih devastirano ukopima grobova mlađeg horizonta.⁹⁶

Grob može biti obložen samo na prostoru uokolo glave i/ili stopala ili kamenjem mogu biti obloženi rubovi ukopa na području uokolo cijelog tijela pokojnika te takvi grobovi u većoj mjeri imaju manji prekid na sredini bočnih strana grobne jame (Sl. 39.). Treći se horizont veže uz gradnju nove crkve sv. Ivana Krstitelja sagrađene od strane ivanovaca. Ovaj se horizont smješta

⁹⁴ J. BELAJ, 2005, 61.

⁹⁵ J. BELAJ, F. SIROVICA, 2012, 90.

⁹⁶ J. BELAJ, F. SIROVICA, 2016, 63.

u vrijeme oko 14. stoljeća te mu se pripisuju i grobovi s potpunim nedostatkom sitnih nalaza i kamenih obloga grobova.⁹⁷

Slika 39. Ukop s kamenim grobnim oblogom (J. BELAJ, F. SIROVICA, 2016, 63.).

U 15. i u prvu polovicu 16. stoljeća smješta se četvrti horizont ukopavanja te je jasno vidljiva razliku u pogrebnoj praksi u odnosu na prijašnju fazu. Četvrtu fazu karakteriziraju grobovi u kojima su vidljivi tragovi ljesova i čavala. Pokojnici su sahranjeni u tzv. gotički položaj odnosno pokapani su s rukama prekriženima na prsima ili trbuhu. Ovoj fazi pripada 89 grobova koji se vežu uz groblje crkve sv. Ivana Krstitelja. Petom horizontu pripada 12 grobova koji se datiraju od druge polovine 16. do početka 17. stoljeća (Sl. 40.).⁹⁸

Slika 40. Peti horizont ukapanja u podlogu broda crkve sv. Ivana Krstitelja (J. BELAJ, F. SIROVICA, 2016, 62.).

⁹⁷ J. BELAJ, F. SIROVICA, 2016, 61-63.

⁹⁸ J. BELAJ, F. SIROVICA, 2016, 61.

U petom horizontu se nastavljaju karakteristike prijašnje faze s tim da su otkriveni grobovi koji su ukopani kroz glinenu podlogu za popločenje broda crkve sv. Ivana Krstitelja.⁹⁹ U crkvi sv. Ivana Krstitelja ukopi traju do početka 17. stoljeća kada se sahranjivanje pokojnika seli u novu župnu crkvu sv. Marije Magdalene koja se nalazila u blizini.¹⁰⁰

3.14.3. Pokretni nalazi iz novovjekovnih grobova

Na prostoru Starog grada Ivanca manji broj nalaza potječe iz grobnih cjelina. Najveći broj nalaza se odnosi na nalaze pojasnih pređica. U grobovima je pronađeno preko 40 pređica koje pripadaju pojasnim kopčama koje su nastale od 12. ili 13. stoljeća pa do 16. stoljeća. Kao najzanimljiviji grob može se izdvojiti grob 23. Grob 23 smješten je na prostoru svetišta crkve. Zanimljivo je kako je dubina njegova ukapanja bila veća od karakteristične dubine za mlađu fazu ukopa te se smatra kako se radi o važnom grobu. Unutar groba je pokopana ženska osoba uz čiji su kostur otkriveni razni nalazi kao što su pektoral – relikvijar i drveno zrno krunice (Sl. 41.).¹⁰¹

Slika 41. Pektoral – relikvijar iz groba 23 (J. BELAJ, 2008, 27.).

⁹⁹ J. BELAJ, F. SIROVICA, 2016, 61.

¹⁰⁰ J. BELAJ, 2008, 24.

¹⁰¹ J. BELAJ, 2008, 25-26.

Pektoral je dekoriran rozetama na četiri kraka, a u sredini križa ugraviran je trigram IHS te sa stražnje strane MRA odnosno trigram Blažene Djevice Marije. Samim time se smatra kako se radi o pokojnici koja je bila opatica ženskog samostana toga područja. Pektoral – relikvijar je pronađen na prsima preklopljen rukama pokojnice. Unutar relikvijara otkriven je papirić na kojem se nalazi biblijski citat. U unutrašnjosti relikvijara nalazile su se zamotane relikvije kao što su sitni komadi drveta, kamena, životinjskih ili ljudskih dlaka, tekstilna vlakna, perlica zelene boje i ulomak papira manjih dimenzija. Smatra se kako je pektoral najvjerojatnije domaći rad te je vjerojatno rađen po narudžbi. Datira se u kraj 16. i početak 17. stoljeća i predstavlja vrlo dragocjen nalaz jer su iz tog razdoblja, na području Hrvatske zlatarski predmeti slabo sačuvani.¹⁰²

¹⁰² J. BELAJ, 2008, 26.

3.15. Ostali lokaliteti

Kao što je već navedeno u uvodu, u ovome radu opisane su samo pojedine nekropole koje pripadaju novovjekovnom razdoblju, a nalaze se na prostoru središnje Hrvatske. Međutim, potrebno je naglasiti da nisu obrađene sve nekropole i da ih na prostoru središnje Hrvatske ima više. U ovom poglavlju obraditi će se još nekoliko nekropola koje zbog manjeg broja informacija, bar što se tiče razdoblja novog vijeka, u ovom radu nisu prethodno obrađene.

Crkva sv. Marije na Dolcu se nalazi na zapadnoj strani današnje tržnice Dolac te je prema povijesnim izvorima u potpunosti izgrađena 1256. godine. Na temelju povijesnih izvora saznajemo da se prvi put navodi 1272. godine. Povijest crkve vezana je uz red cistercita koji su se doselili na prostor Kaptola između 1307. i 1315. godine. Godine 1386. navodi se i groblje uokolo crkve. Groblje je prvotno bilo smješteno s njezine južne strane te je bilo omeđeno zidom i natkrivenim vratima iznad kojeg je bila prikazana smrt koja je opominjala stanovnike. Oko 1740. godine groblje je prebačeno na sjevernu stranu crkve. U drugoj polovici 18. stoljeću groblje se napušta, a pokapanje se nastavlja na groblju sv. Petra u Vlaškoj ulici. Ukopi u grobnicama koje se nalaze u svetištu sv. Marije trajali su do sredine 19. stoljeća. Od nalaza pronađenih na groblju uz crkvu sv. Marije mogu se izdvojiti razne devocionalije koje su otkrivene tijekom obnove Dolca.¹⁰³

Crkva Sv. Jelene i samostan Blažene Djevice Marije i Svih Svetih se nalaze u Šenkovcu kod grada Čakovca. Plemićka obitelj Lacković 1376. godine na posjedu Varhel u blizini Čakovca osniva crkvu pavlinskog samostana koji je posvećen Blaženoj Djevici Mariji i Svima Svetima te čije je svetište tvorila kapela sv. Jelene u Šenkovcu. Godine 1546. u vlasništvo posjeda dolazi obitelj Zrinski koja uz južni zid crkve gradi kapelu šesterokutnog tlocrta čija je namjena bila sahranjivanje pripadnika porodice Zrinski. Godine 1802. samostan postaje dvorac obitelji Knežević koja tada dolazi u posjed samostana. Crkva je nakon stoljeća više puta obnavljana i preuređivana te je ujedno promijenila i nekoliko vlasnika.¹⁰⁴

Prvotna arheološka istraživanja pavlinskog samostana provedena su 1924. pod vodstvom Emilija Laszowskog. Istraživala se kriptna prenamijenjena u grobnicu koja je pripadala barunici Karolini Knežević.¹⁰⁵ Od 1990. do 2002. godine vršena su arheološka istraživanja grobnice

¹⁰³ S. ŠTERK, B. MAŠIĆ, 2011, 88-89.

¹⁰⁴ L. PLAVEC, 1992, 66-67.

¹⁰⁵ J. VIDOVIĆ, 1992, 42.

obitelji Knežević. Istraživanja su obavljena pod vodstvom Josipa Vidovića iz Muzeja Međimurja. Osim grobnice istraživala se lađa crkve, šesterokutni mauzolej na južnoj strani samostanske crkve te zapadni i istočni dio krila samostana.¹⁰⁶ Istraživanjima 1991. godine pronađeno je ukupno 13 grobnih cjelina koja su se nalazila u području zida svetišta.¹⁰⁷

Očuvana se i obiteljska grobnica Zrinskih gdje su pronađeni fragmenti nadgrobne ploče rađene od crvenkastog mramora koja je pripadala Nikoli Zrinskom (Sl. 42.).¹⁰⁸ Iz 1752. godine potječe prvi prikaz kompleksa samostana na kojem se može vidjeti kako je kompleks izgledao i od čega se sastojao.¹⁰⁹ Pokretni nalazi pronađeni unutar četiri ukopa uglavnom su činili metalni nalazi odnosno željezne pojasne sponne.¹¹⁰

Slika 42. Fragmenti nadgrobne ploče (M. KORUNEK, 2014b, 66.).

¹⁰⁶ M. KORUNEK, 2014.a, 400.

¹⁰⁷ J. VIDOVIĆ, 1992, 42.

¹⁰⁸ M. KORUNEK, 2014.b, 64-65.

¹⁰⁹ M. KORUNEK, 2014.a, 401.

¹¹⁰ J. VIDOVIĆ, 1992, 42-43.

4. ZAKLJUČAK

Novovjekovno je razdoblje obilježeno brojnim promjenama. Kao godina početka novog vijeka u Hrvatskoj se uzima 1526. kada se odigrala poznata bitka na Mohačkom polju. Kao kraj novog vijeka uzima se kraj Prvog svjetskog rata.

Novovjekovna nalazišta na prostoru Hrvatske su u većoj mjeri istraživana u okviru prapovijesnih, antičkih ili srednjovjekovnih lokaliteta. Od 2004. do 2013. godine obavljeno je 1017 radova na nalazištima novog vijeka u vidu rekognosciranja, probnih, zaštitnih i sustavnih iskopavanja te drugih radova. Arheološkim istraživanjima pojedinih nekropola novog vijeka na području središnje Hrvatske uočeni su neki zajednički elementi u vidu načina pokapanja, orijentaciji grobova, položaja pokojnika te nalaza pronađenih unutar grobova.

Novovjekovna groblja na prostoru središnje Hrvatske odnosno na prostoru od Karlovačke županije pa sve do Bjelovarsko – bilogorske županije na istoku i Međimurske županije na sjeveru nalazila su se uglavnom unutar i oko crkve ili samostana. Na većini istraženih lokaliteta se može uočiti kako su pokojnici pokapani u drvene ljesove ili jednostavno u zemlju s ispruženim nogama i rukama položenim uz tijelo ili na prsa. Orijentacija grobova je većinom zapad-istok s glavom postavljenom na zapadu. Osim načina ukopa na pojedinim nekropolama znatno je vidljiva i socijalna diferencijacija odnosno smatra se da pokojnici koji su bili pokopani u drvene ljesove predstavljaju imućnije pripadnike društva. Tomu u prilog ide i veća količina nalaza pronađenih u grobovima imućnijih pokojnika, ali i samo mjesto ukopa kao što je blizina svetišta. Od novovjekovnih nalaza najčešći nalazi su nabožni predmeti. Od ostalih nalaza pronađeni su dijelovi odjeće, nakit, novac, pojasne kopče i u znatno manjoj mjeri keramika.

Česti su nalazi medaljica s prikazom sv. Benedikta ili Blažene Djevice Marije. Također su česti i nalazi križeva te krunica koje pripadaju razdoblju novog vijeka. U ovom radu je obrađeno 14 odnosno 16 nalazišta (ako se ubrajaju i ona nalazišta navedena u poglavlju Ostali lokaliteti) kroz povijesni pregled, povijesti arheoloških istraživanja, karakteristike grobova i nalaza novog vijeka. Većina navedenih nalazišta ima kontinuitet iz ranijeg vremena. Nakon njihove obrade između pojedinih lokaliteta na navedenom prostoru se može zaključiti kako sadrže gotovo identične karakteristike vezane uz sahranjivanje pokojnika. Od sahranjivanja u drvenim ljesovima ili čak u голу zemlju te do same orijentacije grobova i položaja ruku pokojnika. Poveznica između pojedinih nalazišta vidi se i u pronađenim nalazima od kojih se na nekim

lokalitetima mogu pronaći i identični nalazi kao što je na primjer medaljica iz Čazme identična medaljici iz Novog Mjesta i slično. Nalazišta takvog karaktera ima znatno više, no zbog nedostatka objava o njima se ne zna mnogo. Detaljne objave istraženih lokaliteta omogućit će uočavanje mogućih regionalnih razlika.

Istraživanja nalazišta koja pripadaju novom vijeku, kao i zanimanje za novovjekovno razdoblje, sve su brojnija. Sve navedene značajke, iako ne toliko brojne, dobivene arheološkim istraživanjima daju nam bar mali uvid u brigu odnosno odnos prema pokojnicima u razdoblju novog vijeka na području središnje Hrvatske.

5. LITERATURA

AZINOVIĆ BEBEK, A., 2008. – Ana Azinović Bebek, Krunice 17. i 18. stoljeća iz Čazme, *Opuscula archaeologica*, vol. 32, Zagreb, 167-193.

AZINOVIĆ BEBEK, A., 2009. – Ana Azinović Bebek, Križevi u novovjekovnim grobovima župne crkve Sv. Marije Magdalene u Čazmi, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, vol. 26/2009, Zagreb, 271-290.

AZINOVIĆ BEBEK, A., 2010. – Ana Azinović Bebek, Novovjekovni nalazi iz grobova kraj crkve Rođenja Blažene Djevice Marije u Sveticama, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, vol. XLIII, Zagreb, 19-39.

AZINOVIĆ BEBEK, A., 2017.a – Ana Azinović Bebek, Uvod, *Tihi svjedoci vjere, baštine i raskoši: konzervatorsko-restauratorski radovi Crkva sv. Nikole Biskupa u Žumberku*, Zagreb, 8-9.

AZINOVIĆ BEBEK, A., 2017.b – Ana Azinović Bebek, Arheološka istraživanja, *Tihi svjedoci vjere, baštine i raskoši: konzervatorsko-restauratorski radovi Crkva sv. Nikole Biskupa u Žumberku*, Zagreb, 32-51.

AZINOVIĆ BEBEK, A., 2018. – Ana Azinović Bebek, Novovjekovna arheologija u Hrvatskoj – problemi metodologije, terminologije i imena, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, vol. 35/2018, Zagreb, 299-320.

AZINOVIĆ BEBEK, A., PLEŠE, T., 2009. – Ana Azinović Bebek, Tajana Pleše, Arheološka istraživanja unutrašnjosti kapele Svetoga Petra u Novom Mjestu, *Cris*, god. XI, br. 1/2009, Križevci, 6-16.

AZINOVIĆ BEBEK, A., FILIPEC, K., 2014. – Ana Azinović Bebek, Krešimir Filipec, Brevari iz Lobora i drugih novovjekovnih grobalja sjeverozapadne Hrvatske, *Opuscula archaeologica*, vol. 37/38, Zagreb, 281-300.

AZINOVIĆ BEBEK, A., JANEŠ, A., 2016. – Ana Azinović Bebek, Andrej Janeš, Groblje oko crkve sv. Nikole Biskupa u Žumberku, u: Siniša Krznar, Tajana Sekelj Ivančan, Tatjana Tkalčec,

Juraj Belaj (ur.), *Groblja i pogrebni običaji u srednjem i ranom novom vijeku na prostoru sjeverne Hrvatske*, Zagreb, 123-139.

BELAJ, J., 2005. – Juraj Belaj, Arheološka istraživanja lokaliteta Stari grad u Ivancu, *Annales Instituti Archaeologici*, vol. I/2005, Zagreb, 61-66.

BELAJ, J., 2006. – Juraj Belaj, Interpretiranje novovjekovnih nalaza iz grobova crkve Sv. Martina na Prozorju, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, vol. 23/2006, Zagreb, 257-294.

BELAJ, J., 2007. – Juraj Belaj, Arheološka istraživanja crkve Sv. Martina u Prozorju 2006. godine, *Annales Instituti Archaeologici*, vol. III/2007, Zagreb, 60-65.

BELAJ, J., 2008. – Juraj Belaj, *Ivanec kroz slojeve prošlosti. Deset godina arheoloških istraživanja u Ivancu*, Ivanec.

BELAJ, J., F. SIROVICA, 2012. – Juraj Belaj, Filomena Sirovica, Arheološka istraživanja na lokalitetu Stari grad u Ivancu godine 2011., *Annales Instituti Archaeologici*, vol. VIII/2012, Zagreb, 90-94.

BELAJ, J., SIROVICA, F., 2016. – Juraj Belaj, Filomena Sirovica, Kamenom obloženi grobovi na nalazištu Ivanec – Stari grad, u: Siniša Krznar, Tajana Sekelj Ivančan, Tatjana Tkalčec, Juraj Belaj (ur.), *Groblja i pogrebni običaji u srednjem i ranom novom vijeku na prostoru sjeverne Hrvatske*, Zagreb, 57-73.

BELAJ, J., STINGL, S., 2018. – Juraj Belaj, Sebastijan Stingl, Arheološka istraživanja crkve Sv. Martina u Prozorju 2017. godine, *Annales Instituti Archaeologici*, vol. XIV, Zagreb, 110-114.

BELAJ, J., STINGL, S., 2019. – Juraj Belaj, Sebastijan Stingl, Arheološka istraživanja crkve Sv. Martina u Prozorju 2018. godine, *Annales Instituti Archaeologici*, vol. XV, Zagreb, 173-177.

CVITANOVIĆ, Đ., 1973. – Đurđica Cvitanović, Povijest i barokna obnova pavlinskog samostana i crkve Bl. Dj. Marije Snježne u Kamenskom, *Kamensko – crkva i samostan pavlina*, Zagreb, 7-41.

ČIMIN, R., 2010. – Robert Čimin, Virovska kapela sv. Martina iz 17. stoljeća, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, vol. XLIII, Zagreb, 111-125.

FILIPEC, K., 2008. – Krešimir Filipec, *Arheološko-povijesni vodič po svetištu Majke Božje Gorske u Loboru*, Zagreb.

HORVAT, Z., 2010. – Zorislav Horvat, Gotička crkva Blažene Djevice Marije na Smolčem vrhu – kasnija crkva pavlinskog samostana Svetice, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, vol. XLIII, Zagreb, 193-204.

KORUNEK, M., 2014a – Marijana Korunek, Pavlinski samostan u Šenkovcu kraj Čakovca u povijesnim prikazima, *Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin*, br. 25, Varaždin, 397-412.

KORUNEK, M., 2014b – Marijana Korunek, Pavlinski samostan u Šenkovcu i grofovi Zrinski, *Croatica Christiana periodica*, vol. 38, br. 73, Zagreb, 51-70.

KNEŽEVIĆ, S., 2017. – Snješka Knežević, Park Grič na Gornjem gradu, Kruna bidermajerskog urbanog projekta, *Zagreb moj grad*, br. 65, Zagreb, 28-32.

KRZNAR, S., 2013. – Siniša Krznar, Arheološko istraživanje lokaliteta Torčec – Cirkvišće 2012. godine, *Annales Instituti Archaeologici*, vol. IX, Zagreb, 64-68.

KRZNAR, S., 2014. – Siniša Krznar, Arheološko istraživanje nalazišta Torčec – Cirkvišće 2013. godine, *Annales Instituti Archaeologici*, vol. X, Zagreb, 104-109.

KRZNAR, S., 2017. – Siniša Krznar, Rezultati istraživanja lokaliteta Torčec – Cirkvišće 2016. godine, *Annales Instituti Archaeologici*, vol. XIII, Zagreb, 77-81.

KRZNAR, S., ŠTRK, V., 2009. – Siniša Krznar, Vjekoslav Štrk, Zaštitna istraživanja u sakristiji crkve Sv. Marije Magdalene u Čazmi 2008. godine, *Annales Instituti Archaeologici*, vol. V, Zagreb, 76-79.

KRZNAR, S., BEDIĆ, Ž., 2016. – Siniša Krznar, Željka Bedić, Neuobičajen ritus pokopavanja u srednjem i novom vijeku, u: Siniša Krznar, Tajana Sekelj Ivančan, Tatjana Tkalčec, Juraj Belaj (ur.), *Groblja i pogrebni običaji u srednjem i ranom novom vijeku na prostoru sjeverne Hrvatske*, Zagreb, 203-220.

MAŠIĆ, B., 2010. – Boris Mašić, Hodočasničke medaljice pronađene uz crkvu Blažene Djevice Marije u Remetama, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, vol. XLIII, Zagreb, 205-226.

MAŠIĆ, B., 2013. – Boris Mašić, *Na nemirnim temeljima – Arheologija i 725 godina svetišta u Remetama*, Zagreb.

MAŠIĆ, B., PANTLIK, B., 2008. – Boris Mašić, Buga Pantlik, O nalazu novca iz groba 74 u parku Grič na zagrebačkom Gornjem gradu, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, vol. XLI, Zagreb, 331-342.

MAŠIĆ, B., PLEŠE, T., 2009. – Boris Mašić, Tajana Pleše, O skupnome nalazu zlatnoga novca uz crkvu Blažene Djevice Marije u Remetama, *Opuscula archaeologica*, vol. 33, Zagreb, 207-219.

NOVAK, M., KRZNAR, S., 2010. – Mario Novak, Siniša Krznar, Prilozi poznavanju uvjeta i kvalitete života u ranonovovjekovnom podravskom selu – na primjeru Torčeca kraj Koprivnice, *Podravina*, vol. 9, br. 18, Koprivnica, 59-88.

OROZ, A., 2017. – Antonia Oroz, Analiza pokretnih nalaza iz arheoloških istraživanja kod crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije u Donjoj Glogovnici, *Cris*, god. XIX, br. 1/2017, Križevci, 73-90.

PERKIĆ, D., 2010. – Domagoj Perkić, Pavlinski samostan u Kamenskom kod Karlovca, nalazi iz grobova kasnog srednjeg i novog vijeka, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, vol. XLIII, Zagreb, 227-288.

PERKIĆ, D., 2017. – Domagoj Perkić, Crkva sv. Jurja u Mateškom Selu: nalazi iz grobova kasnoga srednjeg i novog vijeka, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, vol. 34/2017, Zagreb, 185-225.

PLAVEC, L., 1992. – Lidija Plavec, Otkrivena tajna kapele sv. Jelene u Šenkovcu, *Muzejski vjesnik*, br. 15/1992, Varaždin, 66-69.

PLEŠE, T., AZINOVIC BEBEK, A., 2005. – Tajana Pleše, Ana Azinović Bebek, Arheološka istraživanja župne crkve Marije Magdalene u Čazmi, *Opuscula archaeologica*, vol. 29, Zagreb, 287-305.

SEKELJ IVANČAN, T., TKALČEC, T., 2003. – Tajana Sekelj Ivančan, Tatjana Tkalčec, Arheološko nalazište Torčec – Cirkvišće, *Podravina*, vol. 2, br. 4, Koprivnica, 5-36.

ŠTERK, S., MAŠIĆ, B., 2011. – Slavko Šterk, Boris Mašić, *MORS PORTA VITAE - SMRT, VRATA ŽIVOTA: stara zagrebačka groblja i pogrebi*, Zagreb.

VALENTIĆ, M., ČORALIĆ, L., 2005. – Mirko Valentić, Lovorka Čoralić (ur.), *Povijest Hrvata. Druga knjiga: Od kraja 15. stoljeća do kraja Prvoga svjetskog rata*, Zagreb.

VIDOVIĆ, J., 1992. – Josip Vidović, Arheološka istraživanja na položaju sv. Jelene u Šenkovcu, *Muzejski vjesnik*, br. 15/1992, Varaždin, 42-45.

6. SAŽETAK

Istraživanja novovjekovnih nekropola u središnjoj Hrvatskoj

Arheološka istraživanja nalazišta koja pripadaju novom vijeku na prostoru Hrvatske sve su učestalija. U ovom radu prvenstveno će se bazirati na područje središnje Hrvatske odnosno od Karlovačke županije na jugu do Bjelovarsko – bilogorske na istoku i Međimurske županije na sjeveru. U radu će se predstaviti pojedine nekropole novog vijeka na navedenom području. Riječ je o groblju koje se nalazi unutar ili okolo crkvi. Samostalna groblja koja pripadaju novom vijeku zasada nisu istražena. Na temelju povijesnih izvora saznajemo njihov prvi spomen, kao i njihov tijek povijesti. Iako zasada nemamo veća saznanja o načinu sahranjivanja pokojnika toga razdoblja, arheološkim istraživanjima koja su se vodila i u okviru obnova crkve ili samostanskog kompleksa, saznajemo osnovne karakteristike o pokapanju pokojnika toga doba. Nešto veća saznanja o tome mogu nam dati upravo nalazi koji pripadaju novovjekovnom razdoblju otkriveni unutar ili van grobnih cjelina.

Ključne riječi: središnja Hrvatska, novi vijek, grobovi, novovjekovni nalazi

7. ABSTRACT

Explorations of modern age cemeteries in Central Croatia

Archaeological excavations of modern age sites in Croatia are becoming more frequent. This paper will primarily be based on the area of Central Croatia from Karlovac County on the south to Bjelovar – Bilogora County on the east and Međimurje County on the north. The paper will present some cemeteries of the modern age in this area. These are cemeteries located inside or around the churches. Single modern age cemeteries have not yet been explored. Based on historical sources, we learn about their first mention, as well as their course of history. Although we do not yet have much knowledge about the manner of burying the dead of that period, with archaeological research which can also be conducted as part of the restoration of the church or monastery complex, we learn the basic characteristics of burying the dead of that time. Some more information about this can be given to us by the artifacts belonging to the modern period discovered inside or outside the tombs.

Keywords: Central Croatia, modern age, graves, modern age finds